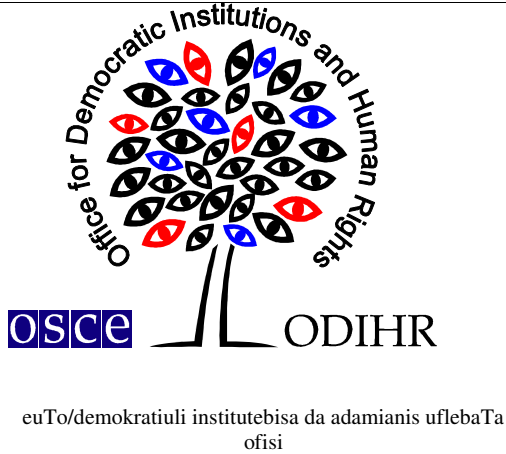

varSava, 2006 wlis 5 ivnisi

Legis Paper-Nr.: 048/2006 (IU/DP)

www.legislationline.org

kanonproeqtebis Sedgena da regulaciuri marTva saqarTveloSi:

Sefaseba

noemberi, 2005 w.

*es Sefaseba moamzada alan peijma, sajaro samarTlis profesorma dandis universitetidan, specialur samarTlebriv kvlevaTa sazogadoebis sapatio wevrma, da agreTve „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ demokratizaciis departamentis sakanonmdeblo mxardaWeris danayofna, saqarTveloSi euTo-s misiis mxardaWeriT.
aleie uiazdovskie 19 PL-00-557 varSava tel. +48 22 520 06 00 faqsi +48 22 520 0605*

madlierebis gamoxatulebani: euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ madlierebiT aRniSnavs im did wvlils, romelic am Sefasebis momzadebaSi Seitana keis peCetma (*Keith Patchett*), samarTlis damsaxurebulma profesorma uelsis universitetidan, sajaro samarTlisa da samarTalmcodneobis eqspertma.

|

sarCevi

1. Sesavali	<u>3</u>	Deleted: 4
1.1 sawyisi informacia.....	4	
1.2 Sefasebis meTodologia.....	4	
2. daskvna	<u>5</u>	Deleted: 6
3. kanonSemoqmedebiTi procedurebisa da praqtikuli meTodebis zogadi mimoxilva	<u>7</u>	Deleted: 8
3.1 saprocso da samarTlebrivi struqtura.....	<u>7</u>	Deleted: 8
3.1.1 saregulacio struqtura kanonSemoqmedebisaTvis.....	<u>7</u>	Deleted: 8
3.1.2 saregulacio instrumentebi.....	<u>8</u>	Deleted: 9
3.1.3 normatiuli aqtebis ierarqia.....	<u>8</u>	Deleted: 10
3.2 sakanonmdeblo iniciativa.....	<u>9</u>	Deleted: 10
3.3 sakanonmdeblo dagegmva	<u>9</u>	Deleted: 10
3.4 kanonebis momzadeba	<u>10</u>	Deleted: 11
3.4.1. politikis formireba.....	<u>10</u>	Deleted: 11
3.4.2 kanonproeqtebis Sedgena.....	<u>11</u>	Deleted: 12
3.4.3 konsultacia	<u>11</u>	Deleted: 13
3.4.4 kanonproeqtis sabolood gaformeba.....	<u>12</u>	Deleted: 14
3.5 kanonSemoqmedeba	<u>12</u>	Deleted: 14
3.5.1 saparlamento etapebi	<u>12</u>	Deleted: 15
3.5.2 prezidentis veto.....	<u>14</u>	Deleted: 15
3.2 kanonproeqtebis Semowmeba	<u>15</u>	Deleted: 17
3.7 sakanonmdeblo aqtebis gamoqveyneba da gavrcelba	<u>15</u>	Deleted: 17
3.8 arsebuli kanonebis Sefaseba	<u>16</u>	Deleted: 18
4. amJamad arseuli situaciis analizi.....	<u>16</u>	Deleted: 19
5. rekomendacia: reformis programis Sedgena.....	<u>19</u>	Deleted: 19
<i>danarTi 1. TanamosaubreTa sia, romelTac Semfasebeli gundi Sexvda</i>	<u>21</u>	Deleted: 23
<i>danarTi 2. kiTxvarebi sakanonmdeblo procesis Taobaze.....</i>	<u>23</u>	Deleted: 26
<i>danarTi 3. saerTaSoriso Tanadgoma saqarTveloSi sakanonmdeblo dargis gaZlierebisa da regulaciuri marTvis reformisadmi.....</i>	<u>28</u>	Deleted: 34
<i>danarTi 4. euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ kanonSemoqmedebis reformisadmi mxardaWerasTan dakavSirebuli saqmianobis safuZveli</i>	<u>33</u>	Deleted: 40
<i>danarTi 5. „ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizaciis“ 1995 wlis 9 marts miRebuli rekomendacia</i>	<u>35</u>	Deleted: 43

1. Sesavali

1.1 sawyisi informacia

2004 wlis agvistos euTo-s misias saqarTveloSi mimarTa saqarTvelos iusticiis saministrom (ministris moadgile besik lolaZem) TxovniT, iuridiul sakiTxTa saparlamento komitetis wevrTaTvis, da agreTve iusticiis saministros kanonproeqtebis Sedgenisa da eqspertizis departamentisaTvis Catarebulo ori saswavlo seminari kanonproeqtebis Sedgenis teqniki Temaze. Txovnas agreTve mxari dauwira iusticiis saministrosTan arsebuli saswavlo centris direktorma b-nma sulxan gamyrelizem. seminarebi 2005 wlis ganmavlobaSi unda gamarTuliy.

2005 wlis TebervalSi euTo-s misiam saqarTveloSi miiRo „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ winadadeba, im pirobiT rom swavlebis programa daefuzneboda sakanomdeblo procesis winaswar Sefasebaze.¹ Tu Seiqmneboda swavlebis programa, igi morgebuli unda yofiliyo konkretul garemos, romelSic beneficiarebi muSaoben – anu, moqmed sakanomdeblo sistemaze da agreTve realurad arsebul kanonSemoqmedebiT meTodebze.

gadasinjuli proeqtis monaxazi ganxilul iqna iusticiis ministrTan da iuridiul sakiTxTa saparlamento komitetis TavmjdomaresTan. igi sablood damtkicda 2005 wlis aprilSi.

Sefaseba efuzneba „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ Semfasebeli gundis mier saqarTveloSi ori vizitis ganmavlobaSi Segrovebul informacias maRali rangis samTavrobo da saparlamento oficialur pirebTan, da sxva adgilobrivi partniorebTan gasaubrebis Sedegad da agreTve arsebuli sakanomdeblo sistemis Seswavlas. Semfasebeli gundis vizitebs adgili hqonda 2005 wlis 23-24 maissa da 4-8 ivliss. ivlisis vizitis dros „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ TanamSromlebs Tan axldaT saerTaSoriso eqsperti.²

1.2 Sefasebis meTologia

Sefasebis mizania informaciis Segroveba, sinTezireba da gaanalizeba sakmarisi obieqturobiTa da detalurobiT imisTvis, raTa Sesazlebeli iyos masze dayrdnobiT sarwmuno rekomendaciebis gakeTeba reformebis Taobaze konkretul dargSi. informacia winamdebare SefasebisTvis Segrova winaswar SerCeul TanamosaubreebTan gamarTuli naxebradstruqturirebuli savele gasaubrebis meSveobiT, da agreTve Sesabamisi adgilobrivi sakanomdeblo aqtebisa da samarTlebrivi normebs kompilirebis meSveobiT.³ savele gasaubrebis win uzRoda kiTxvarebis dagzavna potenciur TanamosaubreTaTvis, raTa maT ufro sruli warmodgena SehqmnodeT vizitis daniSnulebisa da Tematikis Sesaxeb da meti dro miscemodaT mosamzadeblad.⁴ gasaubrebaTa mizani iyo informaciis Segroveba arsebuli procedurebisa da praqtikuli meTodebis Sesaxeb, da agreTve saerTaSoriso daxmarebis Sesaxeb am da masTan dakavSirebul sferoebSi.⁵

savele gasaubrebisa da adgilobrivi kanonebisa da samarTlebrivi normebs Segrovebis meSveobiT mopovebuli informacia mogvianebiT gaanalizebuli iqna kanonmdeblobasTan dakavSirebiT sayovelTaod miRebuli saerTaSoriso standartebis gaTvaliswinebiT. arsebobs standartebis ori tipi, romlebic mniSvnelovania mocemuli SefasebisaTvis: „sistemuri standartebi“, e.i. standartebi, romelTa Sesrulebac moeTxoveba kanonSemoqmedebiT sistemebs, da „standartebi saregulacio instrumentebisTvis“, e.i. standartebi, romelTa Sesrulebac Tavad individualur sakanomdeblo instrumentebis moeTxoveba. pirveli tipis standartebSi Sedis:

¹ meti informaciis misaRebad im safuzvlis Sesaxeb, romelze dayrdnobiTac euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ amzadebs da atarebs amgvar Sefasebebs, gTxovT, ixilot am angariSisTvis darTuli me-4 danarTi.

² alan peiji, sajaro samarTlis profesori dandis universitetidan, specialur samarTlebriv kvlevaTa sazogadoebis sapatio wevri.

³ TanamosaubreTa sruli sia moyvanilia am angariSisTvis darTul 1-1 danarTSi.

⁴ kiTxvarebi moyvanilia am angariSisTvis darTul me-2 danarTSi.

⁵ saerTaSoriso daxmarebis zogadi mimoxilva moyvanilia am angariSisTvis darTul me-3 danarTSi.

- Tanamimdevruloba, urTierTSesatyvisoba da balansi sxvadasxva meTodebs Soris;
- saregulacio moTxovnebis stabiluroba da prognozirebadoba;
- marTvisa da meTvalyureobis siadvile da politikur mimarTulebaze reagirebis unari;
- gamWvirvaloba da gaxsniloba politikuri donisadmi da sazogadoebisadmi;
- Tanamimdevruloba, samarTlianoba da saTanado wesis dacva realizaciisas;
- cvalebadi garemoebisadmi adaptacia.

meore tipis standartebSi Sedis:

- mosargeblis standartebi, mag. aSkaraoba, simartive da xelmisawvdomoba kerZo moqalaqeTaTvis;
- dagegmvis standartebi, mag. moqniloba da Sesabamisoba sxva wesebTan da standartebTan;
- samarTlebrivi standartebi, mag. struqtura, organizebuloba, gasagebi formulirebebi da terminologia da moqmedebis aSkara samarTlebrivi uflebamosilebis arseboba;
- efeqtianobis standartebi, mag. kavSiri mkafiod gansazRvrul problemebTan da realur samyaroSi arsebul pirobebTan;
- ekonomikuri da analizuri standartebi, mag. sargeblanoba-danaxarjebi da danaxarjebis efeqtianoba; biznesze, konkurentunarianobasa da vaWrobaze moxdenil zemoqmedebaTa gazomva;
- realizaciis standartebi, mag. praqtikuli mizanSewoniloba, ganxorcielebadoba, aRsrulebadoba, sazogadoebrivi aRiareba da aucilebeli resursebis xelmisawvdomoba.

2. daskvna

es Sefaseba warmoadgens gamokvlevas rogorc formaluri procedurebisa, aseve realuri praqtikuli meTodebisa, romlebiTac saqarTveloSi sakanonmdeblo aqtebis momzadeba, proeqtebis Sedgena, miReba, gamoqveyneba, maT Sesaxeb Setyobineba da maTi Sefaseba xdeba. masSi gansazRvrulia arsebuli problemebi da riskebi, iseve rogorc „miznad dasaxuli Sedegebi“, romelTa miRwevac saWiroa imisTvis, raTa kanonSemoqmedebiT sistemas efeqtianad funqcionireba da Sesiferisi xarixsis kanonmdeblobis warmoqmna SeeZlos.

Sefasebis Sedegad cnobili gaxda Semdegi problemebi da riskebi, romelTa mogvarebac SeiZleba mxedvelobaSi miiRos saqarTvelos xelisuflebam:

- sakanonmdeblo gadatvirTva, gamowveuli rigi reformebis umokles vadaSi ganxorcielebis aucileblobiT, rasac ufro dabali xarixsis kanonmdeblobis warmoqmnis riski axlavs Tan.
- naklebi prioriteti eniWeba sakanonmdeblo aqtebis momzadebis efeqtian dagegmvisa da marTvas, rasac Sedegad resursebis araefekturad gamoyenebis riski moaqvs, maT Soris kanonproeqtebis Sedgenis procesSi sakanonmdeblo instrumentebis seriozuli restruqturizacia, rac droisa da Zalisxmevis did danaxarjebTanaa dakavSirebuli.
- kargi kanonSemoqmedebisTvis politikis kargi gansazRvris mniSvnelobis ukeT gacnobiereba, rac politikis gansazRvris Tanamedrove teqnikiuri meTodebis arasakmaris codnaze metyvelebs. garda imisa, rom naklebi yuradReba eqceva politikas, romelic kanonmdeblobaSi unda aisaxos, metismetad didi mniSvneloba eniWeba kanonmdeblobas, rogorc moqmedebis politikasTan dakavSirebuli miznebis miRwevis ZiriTad, an sulac erTaderT, saSualebas.

- specialist-damproeqtebelTa kadrebis, da agreTve TanamSromelTaTvis profesiuli ganviTarebis SesazleblobaTa naklebobა.
- sakanonmdeblo aqtebis proeqtebis Sedgenis procesis arasakmarisi marTva, garda uaRresad zogadi minimaluri standartebisa, romelTac Sesabamisi kanonebi iTvaliswinebs.
- arasakmarisi konsultaciebi sxva dainteresebul mxareebTan mTavrobis gareT. aseT SemTxvevaSi konsultacias adgili aqvs mxolod mas Semdeg rac kanonproeqti parlaments waredgineba
- bolomde gaucnobierebloba imisa, rom kanonSemoqmedeba koleqtiuri qmedebaa, savaldebulo mTeli mTavrobisaTvis, rasac Tan axlavs mTavrobasa da parlaments Soris efeqturi koordinacia.
- gadamowmebis procedurebis arasruli kompleqti. arsebuli savaldebulo Semowmebebi gamaxvilebulia iseTi maRali rangis normebTan Sesabamisobaze, rogoric aris konstitucia; isini ar vrceldeba sakanonmdeblo aqtis saoperacio Tvisebebeze (rogoricaa Semowmeba iseT debulebaTa arsebobisa, romlebic sqemas ufro operatiulsa da aRsrulebads gaxdida, anda iseTi gamoTqmebis SerCevisa, romlebic davebis warmoqmnis Sesazleblobas Seamcirebda), an kanonTan Sesabamisobis sxva aspeqtebeze.
- kanonproeqtebis SezRuduli xelmisawvdomoba maTTvis, vinc mTavrobis wevri ar aris.
- arsebuli kanonebis moqmedebisa da efeqturobis Sefasebis sistemis saWiroeba.

am riskebeze reagirebis Sesazlo gzebTan mimarTebsi, „Sefasebis“ midgoma nakarnaxebi iyo ori mosazrebiT. pirveli aris is, rom nebismieri reforma dawyebuli unda iqnes saqarTvelos mTavrobis mier, nacvlad imisa, rom amgvარი reforma saerTasorisო sazogadoebriobis mier iqnes miwodebuli, da misi gatareba mxolod konsultaciebis sruli procesis Semdeg unda daiwyos; mxolod aseT SemTxvevaSi SeiZleba viqonioT imedi, rom reformebi adgilobrivi sakanonmdeblo da politikuri kulturebis specificas moergeba. amdenad, „SefasebaSi“ gamoTqmuli ar aris raime konkretuli rekomendaciebi reformasTan dakavSirebiT, aramed, nacvlad amisa, gansazRvrulia sferoebi, romlebic progress saWiroebis. meore gaxlavT is, rom reformis sakiTxis mogvarebisTvis saWiroa masze erTianad muSaoba. zemoT CamoTvliTagan mravali sakiTxი mWidrod aris urTierTdakavSirebuli; amdenad, progresი erT sferoSi SeiZleba ganpirobული iyos progresiT sxva romelime sferoSi; amdenad, maT gadaWras erTian mTlianobaSi unda vecadoT.

imavdroulad, calkeuli zomebi, romelTa miRebac reformis ama Tu im programis farglebSi SeiZleba, unda ganvixiloT ara marto maT sakuTar RirsebaTa mixedvit, aramed agreTve programis sxva elementebTan maTi urTierTdamokidebulebis gaTvaliswinebit. marTlac, Sesazlebelia ramdenime midgoma sakanonmdeblo procedurebisa da praqtikuli meTodebis gaumjobesebisadmi, magram TiToeul midgomas aqvs Tavisi sakuTari Sinagani logika da sqema, romlebsac gaTvaliswineba unda. xarvezebsa da araTanamimdevrobebs adgili xSirad maSin aqvT, rodesac reformebi sxvadasxva sistemebidan aris aRebuli ise, rom sakmarisi yuradReba ar eTmoba imas, Tu rogor imuSaveben es reformebi erTad. saWiroa reformis yovlismomcveli, dabalansebuli da saTanadod integrirebuli programa.

am mosazrebaTa da gamovlenil riskTa simravlis gaTvaliswinebit, euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ izleva rekomendacias **gaTvaliswinebul iqnes reformis yovlismomcveli da droSi ganawilebuli procesis warmoebis Sesazlebloba.**

euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ Tvlis, rom dasawyisisTvis aucilebelia, xeli Seewyos am riskebis gacnobierebas saministroebisa da saparlamento administraciis Sesabamisi

arCeuli moRvaweebisa da maRali rangis saxelmwifo mosamsaxureebis mier. konsultaciebs maRali donis „mrgvali magidebis“ saxiT SeuZlia ara marto amgvvari gacnobierebis xelSewyobis mizans emsaxuros, aramed agreTve Seasrulos forumis roli, romelzec miRweul iqneba SeTanxmeba reformis koncepcia da misi realizaciis vadebis Taobaze da momdevno etapebze gamosayenebeli yvela Sesabamisi meTodikis Sesaxeb. am „gansjiTi“ etapis Semdeg SeiZleba yuradRebis samuSao doneze gadatana. SeTavazebulia rigi seminarebis mowveva, romelTaganac TiToeuli am angariSis mier gamovlenili sakiTxebis konkretul kompleqts ganxilavs. am seminarebis Casatareblad saWiro mosamzadebeli samuSaos Sesruleba SesaZlebelia samuSao jgufis mier, romelSic Sevlen wamyvani samTavrobo uweyebisa da sakanonmdeblo xelisuflebis warmomadgenlebi, mxardaWera ki am samuSaos saerTaSoriso eqspertma unda aRmouCinos.

im konkretul sakiTxTa ricxvSi, romlebic am seminarebze SeiZleba iqnes ganxiluli, Sedis:

- moqmedebis politikis analizi, gansakuTrebuli aqcentiT kanonmdeblobis alternativebze, rogorc sakanonmdeblo gadatvirTvis problemis mogvarebis saSualebaze;
- sakanonmdeblo daprogrameba da ganrigebis Sedgena;
- samarTlebrivi aqtebis proeqtebis Sedgenis standartebi;
- konsultaciebi dainteresebul mxareebTan;
- SidasamTavrobo konsultacia da koordinacia sakanonmdeblo xelisuflebasTan;
- gadamowmeba da kontroli mTeli sakanonmdeblo procesis ganmavlobaSi;
- arsebuli kanonmdeblobis moqmedebisa da efeqtianobis Sefaseba.

amas SeiZleba mohyves momdevno etapi, romelzec aqcenti gadainacvlebs gadasinjuli struqturisa da procedurebis ganmartebaze. magaliTad, sakanonmdeblo procedurebis adgilobrivi specialistebis mier Sedgenili, eqspertebis mier ganxiluli saxelmZRvanelos momzadebis gziT, da gadasinjuli struqturis farglebSi konkretul saswavlo saWiroebaTa dakmayofilebiT.

3. kanonSemoqmedebiTi procedurebisa da praqtikuli meTodebis zogadi mimoxilva

3.1 saproceso da samarTlebrivi struqtura

3.1.1 saregulacio struqtura kanonSemoqmedebisaTvis

saqarTveloSi kanonebis Seqmnis procesis ganmsazRvrel saregulacio struqturas Seadgens:

- saqarTvelos konstitucia, miRebuli 1995 wlis 24 agvistos. konstitucia aris „*saxelmwifos uzenaesi kanoni*“, romelTanac SesabamisobaSi unda iyos yvela iuridiuli aqti.⁶ konstituciis mixedviT, sakanonmdeblo Zalaufleba ekuTvnis parlaments, rogorc „*qveynis umaRles warmomadgenlobiT organos*“.⁷ parlamenti uflabamosilia miiRos sakonstitucio kanonebi, organuli kanonebi, kanonebi da dadgenilebebi.⁸ parlamenti agreTve pasuxismgebelia saerTaSoriso xelSekrulebebisa da SeTanxmebebis ratifikaciaze, maT Soris iseTis romlebic Sida kanonmdeblobis cvlilebebs moiTxovs, imisTvis raTa nakisri valdebulebebi ZalaSi Sevides.⁹
- kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, gamoqveynebuli saqarTvelos parlamentis macneSi 1996

⁶ saqarTvelos konstitucia, muxli 6.1.

⁷ *iqve*, muxli 48.

⁸ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 9.1.

⁹ saqarTvelos konstitucia, muxli 65.

wlis 19 noembers, romelic gansazRvavs normatiuli aqtebis tipebsa da iererqias, saerTaSoriso SeTanxmebebisა da xelSekrulebebis rangebs normatiuli aqtebis sistemis farglebSi da normatiuli aqtebis proeqtebis Sedgenis, miRebis, gamoqveynebisა da moqmedebis zogad wesebs.

- parlamentis saproceduro wesebi.
- prezidentis brZanebuleba # 326 aRmasrulebeli xelisuflebis normatiuli aqtebis proeqtebis Sedgenis, miRebis, gamoqveynebisა da moqmedebis Sesaxeb, romelic aregulirebs prezidentis brZanebulebebis, gankargulebebisა da brZanebebis da premier-ministris, saqarTvelos ministrebisა da sxva aRmasrulebeli organoebis xelmZRvanelTa brZanebebis proeqtebis Sedgenis, miRebis, gamoqveynebisა da moqmedebis procedurebs. brZanebulebaSi agreTve Camoyalibebulia „aRmasrulebeli xelisuflebis“ farglebSi kanonproeqtebis Sedgenis maregulirebeli procedurebi.

3.1.2 saregulacio instrumentebi

normatiuli aqtebis Sesaxeb kanonSi CamoTvlilia saqarTvelos „normatiuli aqtebi“.¹⁰ „saqarTvelos kanonmdebloba“ Sedgeba „sakanonmdeblo“ (e.i. kanonebisgan) da „kanonqvemdebare“ (e.i. dadgenilebebisgan) normatiuli aqtebisgan.

„sakanonmdeblo“ normatiul aqtebSi Sedis:

- konstitucia,
- sakonstitucio kanonebi,
- organuli kanonebi,
- kanonebi, da
- prezidentis brZanebulebebi, romlebic mxolod sagangebo mdgomareobis dros SeiZleba iqnes gamocemuli.¹¹

„kanonqvemdebare“ normatiul aqtebSi Sedis:

- prezidentis gankargulebebi, da
- parlamentis dadgenilebebi.¹²

saerTaSoriso xelSekrulebebi da SeTanxmebebi normatiul aqtebad ganixileba, magram ara sakanonmdeblo an kanonqvemdebare normatiul aqtebad.

3.1.3 normatiuli aqtebis ierarqia

moqmedebis normatiuli aqtebis mkacri ierarqia:

- konstitucia da sakonstitucio kanonebi,
- saerTaSoriso xelSekrulebebi da SeTanxmebebi,¹³
- prezidentis mier gamocemuli kanonebi da brZanebulebebi, romelTac igive Zala aqvT, rogoric kanonebs,

¹⁰ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 4.

¹¹ iqve, muxlebi 5.1, 13.

¹² iqve, muxli 5.2.

¹³ konstituciis mixedviT, „saqarTvelos konstitucia“, romeli terminic gansazRvulia kanoniT normatiuli aqtebis Sesaxeb, unda Seesatyvisebodes saerTaSoriso samarTlis sayovelTaod aRiarebul principebsა da wesebs. Tu isini konstitucias ar ewinaaRmdegebian, saqarTvelos mier dadebul xelSekrulebebsა Tu SeTanxmebebs upiratesi Zala aqvT adgilobrivi normatiul aqtebTan SedarebiT.

- prezidentis gankargulebebi, da
- parlamentis dadgenilebebi.¹⁴

normatiuli aqtebi SesabamisobaSi unda iyos konstituciasTan da ufro maRali rangis normatiul aqtebTan.¹⁵ rodesac adgili aqvs konfliqts normatiul aqtebs Soris, upiratesi Zala ufro maRali rangis aqts eniWebi; rodesac adgili aqvs konfliqts erTi da imave rangis normatiul aqtebs Soris, upiratesi Zala maTgan yvelaze ufro gvian miRebuls eniWebi.¹⁶

3.2 sakanonmdeblo iniciativa

konstituciis 67-ე მუხლის Tanaxmad, sakanonmdeblo iniciativის ufleba aqvs:

- respublikის პრეზიდენტის, მაგრამ „მოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში“. პრეზიდენტის ინიციატივისთვის დატყმული შემთხვევები სრულად განსაზღვრული არ არის;
- მთავრობის, მაგრამ, რაც მნიშვნელოვანია, არაა დაკავშირებული სამინისტროებს;
- პარლამენტის წევრებს, სპარლამენტო ფრაქციას ან სპარლამენტო კომიტეტს; და
- აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებს.

არსებობს აგრეთვე სახალხო ინიციატივის ufleba, რომლით სარგებლობა შეუძლია მინიმუმ 30 000 ამომრჩევლის მნიშვნელოვანია, რომ მთავრობის განსაკუთრებული ინიციატივა აკვს ფინანსებთან მიმართებაში. ამდენად, ფინანსური სფეროების მქონე კანონების მიხედვით შეუძლებელია მისი განხორციელება.¹⁷

რაც შეეხება სakanonmdeblo ინიციატივის ufleბის პრაქტიკულ გამოყენებას, კანონების შემუშავება, როგორც კანონების ინიციატივის „არასრულყოფილი შემთხვევების“ მიერ, რაც პრეზიდენტის ან მთავრობის ინიციატივის მიხედვით. ერთმა კენჭით განხორციელდა, და ამას სხვაზე დაეყრდნობოდა, რომ კანონების დაახლოებით 80% ხელისუფლების არსებითი შემთხვევების მიხედვით ინიციატივის მიხედვით. თუმცა, როგორც კანონების, პარლამენტისა და სპარლამენტო კომიტეტების მიხედვით და სakanonmdeblo ინიციატივის ufleბის მქონე სხვა არასრულყოფილი შემთხვევების მიხედვით ინიციატივის კანონების სრულად არ გამოადგინა იმისთვის. 2004 წელს მიხედვით კანონების სპარლამენტო სტატისტიკის მიხედვით, რომელიც მოიცავს 253 კანონს და 113 ინიციატივის მიხედვით, რომელიც 46 – პრეზიდენტის მიხედვით, დანახარჯი 94 კი სხვა შემთხვევების მიხედვით. 2005 წლის იანვარ-ივლისის მონაცემების მიხედვით ციფრები იყო 258 კანონი, რომელთაგანაც 87 ინიციატივის მიხედვით, რომელიც 50 – პრეზიდენტის მიხედვით, 111 კი სხვა შემთხვევების მიხედვით ინიციატივის მიხედვით. თუმცა, საინფორმაციო მონაცემების მიხედვით უარესად იმისთვის, რაც შეუძლებელია სakanonmdeblo ინიციატივის პრაქტიკული განხორციელების შესახებ სრული სარგებლობის შესახებ. შემდგომში კენჭით, სხვაგან არსებული პრაქტიკისა და კენჭით განხორციელდა მთავრობის მიხედვით და მთავრობის მიხედვით, რომ სakanonmdeblo ინიციატივის პრაქტიკულად უმთავრესად ხელისუფლების არსებითი შემთხვევების მიხედვით.

3.3 sakanonmdeblo dagegmva

ხელისუფლების არსებითი შემთხვევების მიხედვით კანონების შემუშავება ხდება ყოველწლიური „sakanonmdeblo გეგმის“ ფარგლებში. გეგმის მოხმარება პირველად მას შემდეგ იქნა შემოღებული, რაც 2004 წლის საკონსტიტუციო საკანონმდებლო აქტის მიხედვით იქნა მიხედვით კანონების, და არა საკონსულტაციო, ორგანოს მიხედვით. გეგმის მიხედვით პრეზიდენტის ადმინისტრაციის ადგენილი იქნა პრეზიდენტისთვის დასამტკიცებლად წარსადგენად,¹⁸ მაგრამ კენჭით გასაგებია, რომ მას ამჟამად მიხედვით კანონების აპარატი ადგენს პრეზიდენტის ადმინისტრაციასთან „კონსულტაციისა და მოლაპარაკების საფუძველზე“ და ფორმალურად ამტკიცებს მთავრობის მიხედვით, და არა პრეზიდენტის მიხედვით. გეგმა ეფუძნება სამინისტროს მიხედვით შემოღებული

¹⁴ კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ, მუხლი 19.1.

¹⁵ იქვე, მუხლი 24.

¹⁶ იქვე, მუხლი 25.

¹⁷ საკონსტიტუციო აქტი, მუხლი 93.8.

¹⁸ პრეზიდენტის ბრძანებულება # 326, მუხლი 19.2.1.

individualur winadadebebs, romlebsic moyvanili unda iyos kanonTan dakavSirebuli faqtobriv garemoebebi; mis momzadebaze pasuxismgebeli subieqti; informacia misi momzadebis arsebuli mdgomareobis Sesaxeb da, Tu igi ukve momzadebulia, aRniSnuli unda iyos, Tu ramdenad gaxda igi sxva saministroebTan gamarTuli konsultaciebis sagani; im TariRTan erTad, romlisTvisac igi, savaraudod, mzad iqneba. gegmis realizacias meTvalyureobas Tavdapirvelad prezidentis administracia uwevda, magram es funqiac kabinetis aparatma gadaibara, romelic, amgvarad, pasuxismgebelia gegmis rogorc Sedgenaze, aseve realizaciaze.

prezidentis brZanebuleba # 326 pasuxismgeblobas kanonproeqtebis momzadebis koordinaciasa da ganxorcielebaze „saxelmwifo kancelarias“ da iusticiis saministros akisrebs.¹⁹ iseve, rogorc sakanonmdeblo dagegmvis SemTxvevaSi, prezidentis administraciis funqcia amJamad gadabarebuli aqvs ministrTa kabinetis aparats, romelic process meTvalyureobas uwevs, da amave dros wyvets, pirdapiri moqmedebis romel saministroebTan unda gaimarTos konsultaciebi. kabinetis aparatsa da iusticiis saministros Soris damokidebuleba kanonmdeblobiT gansazRvruli ar aris.

3.4 kanonebis momzadeba

am nawilSi ufro detalurad ganvixilavT kanonebis momzadebas xelisuflebis aRmasrulebeli Stos farglebSi, gvaxsovs ra kanonmdeblobis mniSvneloba mTavrobis saqmianobisTvis da wamyvani roli, romlis Sesrulebis tendenciasac, saerTo sakanonmdeblo procesis Sedegad, aRmasrulebeli Sto avlens. Tavidanve unda aRiniSnos, rom umniSvnelovanesi faqtori, romelic zegavlenas axdens kanonebis momzadebaze aRmasrulebeli Stos yvela doneze, aris „maRali maCveneblebis miRwevis aucileloba“, ris Sedegadac, rogorc ityobinebian, yofila SemTxveva, rodesac erTi kviris ganmavlobaSi 100 kanoni miuRiaT.

3.4.1. politikis formireba

kanonmdeblobis momzadebis Tavisebureba saqarTveloSi, iseve rogorc bevr sxva qveyanaSi, imaSi mdgomareobs, rom mkafiod ar ganirCeva erTmaneTisgan SemuSaveba politikisa, romelic kanonmdeblobaSi unda aisaxos, da am politikis kanonad gardaqmna. amas mravali SesaZlo Sedegi aqvs. erT-erTi maTgani is gaxlavT, rom SeiZleba arasakmarisi aqenti gakeTdes politikis sworad gagebaze.²⁰ meorea tendencia, romlis ZaliTac kanonmdebloba moqmedebis politikisTan dakavSirebuli miznebis miRwevis ZiriTad, an sulac erTaderT, saSualebad ganixileba. normatiuli aqtebis Sesaxeb kanoniT gaTvaliswinebulia, rom normatiuli aqtis proeqts Tan unda axldes „ganmartebiTi SeniSvna“, romelSic, sxva sakiTxebTan erTad, moyvanili iqneba mizezebi, Tu ratom aris saWiro am aqtis miReba.²¹ es aris erTaderTi pirdapiri aRiareba mkafiod gansazRvruli „politikuri miznebis“, rogorc kanonis iniciirebis winapirobis, saWiroebisa. Tumca, ar arsebobs ganmartebiTi SeniSvnebis momzadebis maregulirebeli standartebi da amdenad, warmoiqmneba saWiroeba, magaliTad, imis ganmartebisa, Tu ratom unda mieniWos kanonmdeblobas prioriteti politikisTan dakavSirebuli miznebis miRwevis sxva saSualebaTa winaSe, da maTi momzadebac arsebiTad formalur saqmianobad ganixileba.

kanonproeqtebi, realur praqtikaSi, mzaddeba an Sesabamisi saministros, an am mizniT specialurad Seqmnili komisiis an samuSao jgufis mier,²² Cveulebriv, „konceptualuri dokumentis“ safuZvelze, romelSic zogadad aris moxazuli, Tu ras unda miaRwios kanonma. kanonmdeblobis, rogorc

¹⁹ *iqve*, muxli 19.3.

²⁰ sasargeblo mimoxilva kiTxvebisa, romelTa dasmac mudam uprania politikis formirebis etapze, ixileT ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizaciis sabWos rekomendaciaSi, romelic 1995 wlis 9 marts aris miRebuli (moyvanilia me-5 danarTSi).

²¹ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 30. ganmartebiT SeniSvnaSi moyvanili unda iyos agreTve aqtis proeqtis ZiriTadi maxasiaTeblebi, misi miRebis finansuri da ekonomikuri Sedegebi da mis mxardamWerTa saxelebi.

²² prezidentis brZanebuleba # 326, muxli 19.5-19.6.

moqmedebis politikasTan dakavSirebuli miznebis miRwevis ZiriTadi saSualebis, aqcentireba daadastura erT-erTma Cvenma Tanamosaubrem, romelmac moyvana konkretuli magaliTi, rodesac regionaluri marTvis departamentma gaakeTa sakanonmdeblo winadadeba wyaldidobiT dazaralebulTa dasaxmareblad, maSin rodesac, rogorc Cans, saWiro iyo mxolod da mxolod administraciuli gadawyvetilebis miReba Sesabamisi adgilobrivi organos mier. amdenad, „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ mier gamokiTxulTagan cotani Tu acnobierebdnen kanonmdeblobis SesaZlo alternativebze dafiqrebis mniSvnelobas; didi umravlesobisTvis kanonmdebloba yvelanairi problemis mogvarebis bunebrivi gza iyo.

3.4.2 kanonproeqtebis Sedgena

saqarTveloSi ar arsebobs kanonproeqtebis Sedgenis centralizebuli samsaxuri. nacvlad amisa, dokumentebis proeqtebis Sedgenas, e.i. politikis kanonad gardaqmnas, axdens Sesabamisi saministros personali, romelic SeiZleba yovelTvis ar flobdes amisTvis aucilebel unar-Cvevebs – mxolod iusticiis saministros aqvs kanonSemoqmedebis/kanonproeqtebis Sedgenis specializebuli ganyofileba – anda ar iyos srulad informirebuli kanonTan dakavSirebuli sakiTxebis da misi miznebis Sesaxeb. marTalia, pretendebis iseTi Tanamdebobebis dakavebisa, romlebic sakanonmdeblo dokumentebis proeqtebis Sedgenas moicavs (rogorc iusticiis saministroSi, aseve pirdapiri moqmedebis saministroebSi), umaRlesi iuridiuli ganaTleba unda hqondeT, gamocdileba proeqtebis Sedgenis dargSi, an Sesabamisi momzadebis qona, rogorc wesi, aucilebeli ar aris da upiratesobad ar iTvleba. siZneleebi, romelTac awydebian isini, vinc sakanonmdeblo aqtebis proeqtebis SedgenaSi monawileobs, ganpirobebulia proeqtebis Sedgenis teqnikasTan dakavSirebuli raime saxelmZRvanelo principebis ararsebobiT. marTalia, normatiuli aqtebis Sesaxeb kanonSi formulirebulia aqtebis formis, terminologiisa da stilis ganmsazRvreli wesebi,²³ xelmisawvdomi ar aris raime saxelmZRvanelo miTitebani sakanonmdeblo dokumentebis proeqtebis SedgenasTan dakavSirebiT. arc proeqtebis Sedgenisadmi miZRvnili specialuri swavleba arsebobs. ramdenime Tanamosaubrem aRniSna, rom saqarTvelos arc erT iuridiul saswavlebs Tavis saswavlo programaSi Setanili ara aqvs sakanonmdeblo dokumentebis proeqtebis Sedgena da msurveiT arc am dargSi kvalifikaciis amaRlebis kursebs ar sTavazobs. iusticiis saministrosTan arsebul saswavlo centrs, am konkretuli TvalsazrisiT, mcire sargeblis motana Tu SeuZlia, risi mizezic dafinansebis nakleboba da StatebiT arasaTanado dakompleqtebaa (rogorc instruktortTa raodenobis, aseve maTi kvalifikaciis TvalsazrisiT). amis Sedegia is, rom kanonmdeblobis xarixsi sxvadasxva saministroebSi erTmaneTisgan gansxvavdeba, zogjer friad mniSvnelovnadac.

kanonmdeblobis cvalebadi xarixsis problemis gadaWris erT-erTi gza SeiZleboda yofiliyo proeqtebis Sedgenis pasuxismgeblobis centralizeba, magram arCevani proeqtebis Sedgenis centralizebul da decentralizebul sistemებს Soris Zneli gasakeTebelia. marTalia, proeqtebis Sedgenis centralizebul sistemas Tavisi upiratesobebi aqvs standartebis gamoyenebis Tanamimdevrulobisa da proeqtebis Sesadgenad saWiro SezRuduli resursebis gamoyenebis gazrdili efeqtianobis TvalsazrisiT, mas Tavisi naklovanebebic aqvs politikis formirebis etapSi proeqtebis SemdgenTa SezRuduli monawileobis TvalsazrisiTa da imis riskis TvalsazrisiTac, rom proeqtebis Semdgeni SeiZleba gadaiqcnen profesionalTa sakuTar TavSi Caketil Statad, romelic Zveli praqtikuli meTodebis samudamod SenarCunebis saqmes emsaxureba. amdenad, konkretuli modelis arCeva upiratesobebisa da naklovanebebis guldasmiT awon-dawonis Semdeg unda moxdes.

3.4.3 konsultacia

misi momzadebisTanave, kanonproeqti dainteresebul saministroებს unda gaegzavnos komentarebisTvis. im saministroTa ricxvSi, romelTanac, Cveulebriv, konsultacia imarTeba xolme,

²³ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxlebi 31-32 da 39-40.

Sedis finansTa saministro, romelic pasuxismgebelia kanonproeqtebis finansuri qveteqstebis Seswavlaze. Tumca, saministros ar gaaCnia kanonproeqtebze absoluturi vetos ufleba da ganxilvisas SeiZleba politikurma mosazrebebma gadawonos. rogorc vnaxeT, kanonproeqts Tan unda axldes ganmartebiTi SeniSvna, romelSic daxasiaTebuli iqneba misi miRebis finansuri da ekonomikuri Sedegebi,²⁴ magram, rogorc Cans, farTodaa gavrcelbuli praqtika, romlis mixedviTac keTdeba xolme miTiTeba, rom kanonebs „sabiujeto qveteqstebi ara aqvs“, raTa maTi miReba daCqardes.

kanonproeqti unda gaegzavnos agreTve im „arasaxelmwifo dawesebulebebs“, romelTa interesebze igi zegavlenas axdens.²⁵ Tumca, zegavlenis ganmcdel interesebTan da, saerTod, sazogadoebasTan, konsultacia friad SezRudul xasiaTs atarebs. zogadi tendenciaa, sajarod gansaxilvelad mxolod naklebad sakamaTo sakanonmdeblo aqtebis gamotana. arsebobs garkveuli, Zalze SezRuduli, pozituri dinamika gareSe konsultaciis moqmedebis sferos gafarToebsTan mimarTebaSi. Semfasebel gunds mouyvanes magaliTi iniciativisa, romelic wamoayena arasamTavrobo organizacia „samoqalaqo sazogadobis institutma,“ da romelmac parlamentTan dado SeTanxmeba, romlis mixedviTac igi amzadebs misi kompetenciis sferoSi Semavali SerCeuli kanonproeqtebis damoukidebel mimoxilvas. Tumca, ar xdeba Semdgomi monitoringi, romelic aCvenebda, Tu ramdenad realurad iqna gaTvaliswinebuli arasamTavrobo organizaciis mier gamoTqmuli saeqsperto daskvna. ufro metic, gareSe konsultacias adgili, TiTqmis yovelTvis, mxolod maSin aqvs xolme, rodesac kanonproeqti ukve parlamentSia Sesuli. uaRresad iSviaTia mTavrobis mier iniciirebuli kanonproeqtebis ganxilva dainteresebul mxareebTan manam, sanam kanonproeqti jerac masze momuSave uwyebaSi imyofeba. aRuniSnavT agreTve, rom sazogadobis azri mxedvelobaSi ar miiReba xolme, rodesac moqmedebis politikis SesaZlo variantebis arCeva xdeba, Tumca es SeiZleba aixsnebodes rogorc politikis gansazRvris calke saqmianობად aRqmis unarobiT, aseve dainteresebul mxareTa procesSi adreul stadiazeve CarT-visadmi interesis uqonlobiT. miuxedavad amisa, zogierTi Cveni Tanamosaubre winaarMdegi iyo adreuli sajarო konsultaciis ideisa, Tvliდა ra mas „proeqtze guldasmiT muSaobisTvis xelSemSlasad“.

3.4.4 kanonproeqtis sablood gaformeba.

proeqti, saministroebisa da nebismieri „arasaxelmwifo dawesebulebebis“, romlebTanac konsultacia Catarda, komentarebTan erTad, amis Semdeg waredgineba iusticiis saministros, romelic amzadebs angariSs saqarTvelos sakanonmdeblo aqtebTan proeqtis Sesabamisobis Sesaxeb, ris Semdegac pasuxismgebeli saministro an samuSao jgufi, dainteresebul saministroebTan konsultaciebiT, amzadebs kanonproeqtis kidev erT variants.²⁶ prezidentis # 326 brZanebulebiT gansazRvruli pirobebis mixedviT, amis Semdeg kanonproeqtis Taobaze unda gaimarTos damatebiTi konsultaciebi saxelmwifo kancelariis (e.i. prezidentis administraciis) farglebSi, Semdeg ki igi unda ganxilos mTavrobam, ris Semdegac mZaddeba sabloodo varianti da waredgineba prezidents, romelsac SeuZlia igi an parlaments warudginos, anda daubrunos proeqtis Semdgen uwyebas komentarebTan erTad.²⁷ Tumca, axla mTavrobas SeuZlia kanonproeqtebi pirdapir parlaments warudginos, prezidentis Caurevlad. aRniSvnis Rirsia is garemoeba, rom proeqtebi ar eqvemdebareba mTavrobis mier koleqtiur damtkicebas parlamentisTvis maT wardgenamde.

3.5 kanonSemoqmedeba

3.5.1 saparlamento etapebi

misi momzadebisTanave, kanonproeqti waredgineba parlaments. kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb iTvaliswinebs, rom kanonproeqts Tan unda daerTos: ganmartebiTi SeniSvna, romelSic moyvanilia aqtis miRebis mizezebi, misi mTavari Tvisebebi da misi miRebis savaraudo finansuri da ekonomikuri

²⁴ *iqve*, muxli 30.

²⁵ prezidentis brZanebuleba # 326, muxli 20.1

²⁶ *iqve*, muxli 20.2-20.4.

²⁷ *iqve*, muxli 20.5-10.

Sedegebi; misi miRebis Sedegad sxva normatiul aqtebSi Sesatani nebismieri saxis Sesworebebi; da „Sesabamisi saxelmwifo organos“, e.i. iusticiis saministros, daskvna misi Sesabamisobis Taobaze konstituciasTan da ufro maRali rangis normatiul aqtebTan.²⁸ rodesac sakanonmdeblo aqtis proeqti ganxilulia eqspertebis mier, aucilebelia maTi daskvnis darTvac.²⁹

sanam mas ganxilavdnen, proeqti gadis Semowmebis calke process parlamentSi. iuridiuli ganyofileba, sxva sakiTxTa Soris, ikvlevs proeqtis Sesabamisobas saqarTvelos kanonmdeblobasTan da angariSs amzadebs amis Sesaxeb.³⁰ gaTvaliswinebulia agreTve mTavrobis mosazrebis Setyoba im kanonproeqtebis Sesaxeb, romlebic iniciirebulia sxva organoebis mier, prezidentisa da Tavad mTavrobis garda.³¹

parlamentis biuros pasuxismgeblobis sferoSi Sedis saparlamento saqmianobis gaZRola, parlamentis plenaruli sesiebis dRis wesrigis momzadebis CaTvliT. kanonproeqtis miRebidan Svidi dRis ganmavlobaSi parlamentis saorganizacio ganyofilebam unda warudginos igi parlamentis biuros gadawyvetilebis misaRebad misi ganxilvis proceduris dawyebis Taobaze.³²

kanonproeqti gadis „mosmenaTa“ sam etaps. pirveli mosmena eZRvneba kanonproeqtis ZiriTadi principebisa da misi mTavari debulebebis ganxilvas, meore mosmena – misi debulebebis detalur ganxilvas, xolo mesame mosmena – kanonproeqtis ganxilvas Sesworebuli saxiT. TiToeuli mosmenis Semdeg parlamenti atarebs kenWisyras kanonproeqtis miRebis an uaryofis mizniT. konstituciis mixedviT, kanonproeqtebis misaRebad aucilebelia parlamentis wevrTa umravlesobis mxardaWera, romeli umravlesobac unda Seadgendes aranakleb parlamentis wevrTa saerTo raodenobis erT mesameds.³³

mosmenebi plenarul sesiaze tardeba, magram TiToeuli mosmenis mosamzadebeli samuSao komitetSi sruldeba.³⁴ parlamentis biuro wyvets Tu romelma komitet(eb)ma unda ganxilos kanonproeqtebi – zogierTi komitetis azris gaTvaliswineba savaldebulo SeiZleba iyos – da, rodesac ganxilvaSi erTze meti komiteti monawileobs Tu romelma unda Seasrulos wamyvani komitetis funqciebi. komitetis uaryofiTi daskvna xels ar uSlis parlaments kanonproeqtis ganxilvaSi.³⁵

parlamentis saproceduro wesebis Tanaxmad, wamyvani komiteti proeqtis ganxilvas Seudgeba sami kviris ganmavlobaSi misi miRebis TariRidan.³⁶ pirvel etapze, wamyvan komitets gansaxilvelad SeiZleba waredginos alternatiuli proeqtebi, es SeiZleba moxdes aranakleb sami dRiT adre im sesiamde, romelzec Tavdapirveli proeqti unda iqnes ganxiluli.

wamyvani komitetis garda sxva komitetebSac SeuZliaT mosmenebis Catareba kanonproeqtis gansaxilvelad. rogorc iTqva, komitetis – wamyvani komitetis CaTvliT – negatiuri daskvna xels ar uSlis proeqtis ganxilvas plenarul sesiaze.³⁷ Tu komiteti ar warmoadgens Tavis komentarebs konkretulad gansazRvruli vadis (ori kviris) gasvlisTvis, proeqti CaiTvleba miRebulad gamoucxadeblobis gamo.³⁸

calkeuli komitetebis mier ganxilvis Semdeg, proeqti, komitetTa daskvnebTan erTad, kvlav ubrundeba

²⁸ muxli 30; *ix.* agreTve saproceduro wesebi, muxli 147.3.

²⁹ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 30.

³⁰ saproceduro wesebi, muxli 149.

³¹ saqarTvelos konstitucia, muxli 67.3; saproceduro wesebi, muxli 148.4.i, 148.8.

³² parlamentis saproceduro wesebi, muxli 144; *ix.* agreTve muxli 148.

³³ saqarTvelos konstitucia, muxli 66.1.

³⁴ saproceduro wesebi, muxli 144.

³⁵ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 34.1.

³⁶ saproceduro wesebi, muxli 144.

³⁷ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 34.1.

³⁸ saproceduro wesebi, muxli 152.

parlamentis biuros, parlamentis momdevno plenaruli sesiis dRis wesrigSi Sesatanad misi pirveli mosmenisTvis. amas mosdevs analogiuri procedura Semdgom mosmenasTan dakavSirebiTac, im sayuradRebo momentiT, rom mesame mosmenisas SemoTavazebuli Sesworebebi umTavresad saredaqcio xasiaTisa unda iyos da, Cveulebriv, maTi SemoTavazeba pirveli ori mosmenis msvlelobaSi kanonproeqtis Sinaarsis Taobaze Tanxmobis miRwevis Semdeg xdeba xolme.

parlamentis Tavdapirveli procedurebis mixedviT, meore mosmena moicavda kenWisyras kanonproeqtis uklebliv yvela debulebis Taobaze. magram, 2003 wels momxdar saproceduro wesebis cvlilebaTa Semdeg, kenWisyra calkeul debulebeze avtomaturad aRar tardeba, aramed mxolod moTxovnis safuZvelze. am cvlilebis mizani procesis daCqareba iyo, magram, rogorc ityobinebian, man Sedgad moitana sakanonmdeblo procesis naklebi kontroli parlamentarTa mxridan. zogierTma Cvenna Tanamosaubrem aRniSna agreTve, rom mas Tan axlavs gazrdili riski imisa, rom kanonproeqtebi SeiZleba imgvari Sesworebebi Sevides, romlebic ewinaaRmdegeba maT principebs im saxiT, ra saxiTac isini pirveli mosmeniT iyo miRebuli.

parlamentis saproceduro wesebiT gansazRvrulia vadebi, romelTa farglebSic unda dasruldes komitetebis mier ganxilva. arsebobs daCqarebuli procedura, romliTac kanonproeqtis ganxilva erTi kviris ganmavlobaSi SeiZleba moxdes.³⁹ parlaments SeiZleba agreTve eTxovos, prioriteti mianiWos prezidentis mier warmodgenili kanonproeqtis ganxilvas.⁴⁰ CvenTvis cnobili gaxda, rom arcTu iSviaTad parlamentarebs kanonproeqtebis gansaxilvelad sagangebo plenarul sesiebze iwveven xolme maT gamarTvamde ukiduresad mcire droiT adre, magaliTad, kanonis miRebis wina dRes, rac parlamentarebs sakiTxis efeqtianad Sesaswavlad dros aSkarad aRar utovebs.

sagangebo plenaruli sesiebis moklevadiani SetyobinebiT Catarebis praqtika wina planze wamoswevs kidev erT sirTules, romlis Sesaxebac Cven gviTxres. saxeldobr imas, rom parlamentis dRis wesrigi farTo sazogadoebriobisTvis cnobili ar aris; es interesTa jgufesba da sxva dainteresebul mxareebis urTulebs kanonproeqtebis miRebis procesisTvis Tvalis devnebas, ris Sedgadac maT, magaliTad, SeiZleba veRar SeZlon Sesabamis sesiaze daswreba, miuxedavad imisa, rom ar arsebobs maTi daswrebis amkrZalavi raime formaluri dabrkoleba.

koordinacia mTavrobasa da parlaments Soris arsebobs, magram mxolod friad formalur doneze. ministris moadgiles TiTeul saministroSi ekisreba pasuxismgebloba kavSir-urTierTobaze parlamentTan. samuSao donis konsultacias, magaliTad, parlamentis sxdomebSi kanonproeqtebis SemdgenTa monawileobis saxiT, praqtikulad TiTqmis arasdros ara aqvs xolme adgili.

3.5.2 prezidentis veto

sabolod gaformebuli proeqtis parlamentis mier mesame mosmeniT miRebisTanave, igi waredgineba prezidents „xelmosawerad da gamosaqveyneblad“.⁴¹ saqarTvelos konstitucia prezidents nawilobrivi vetos uflebas aniWebs. kanonis xelmoweris nacvlad, prezidents SeuZlia daubrunos igi parlaments SesworebebiT, romlebic parlaments SeuZlia an miiRos, imave umravlesobiT, rogorc Tavad kanonproeqtis misaRebadaa saWiro, an uaryos, ra SemTxvevaSic parlaments kanonis miReba mxolod Semadgenlobis umravlesobiT SeuZlia.⁴² amdenad, specialuri umravlesoba saWiroa imisTvis, rom kanoni miRebul iqnes prezidentis winaaRmdegobis miuxedavad. prezidentis pozicias kidev ufro aZlierebs is faqti, rom parlaments ar SeuZlia prezidentis mier SemoTavazebuli Sesworebebidan zogierTi amoirCios.⁴³ amgvarad, parlamenti SeiZleba aRmoCndes arCevanis winaSe: an daamtkicos

³⁹ *iqve*, muxli 160.

⁴⁰ saqarTvelos konstitucia, muxli 67.2.

⁴¹ saqarTvelos konstitucia, muxli 68.2.

⁴² *iqve*, muxlebi 68.3, 68.4; *ix*. agreTve normatiuli aqtebis Sesaxeb kanonis 38-*e* muxli.

⁴³ kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb, muxli 34.4.

kanoni prezidentis mier Sesworebuli saxiT, anda uaryos kanoni mTlianad, risi gakeTebac misTvis arasasurveli SeiZleba iyos.

3.6 kanonproeqtebis Semowmeba

rogorc zemoT, 3.4.4 paragrafSi iTqva, Sida kanonmdeblobasTan proeqtis Sesabamisobis sawyis Semowmebebs iusticiis saministro atarebs. proeqtis parlamentisTvis wardgenis Semdeg, momdevno Semowmebas parlamentis iuridiuli ganyofileba atarebs. Tumca, iuridiuli ganyofilebis uaryofiTi daskvna xels ar uSlis parlamentis mier proeqtis ganxilvas.

mTlianobaSi aRsaniSnavia, rom arsebuli savaldebulo Semowmebebi fokusirebulia ufro maRali rangis normebTan Sesabamisobis Sefasebaze; isini ar vrceldeba sakanonmdeblo aqtis saoperacio Tvisebebze (rogoricaa Semowmeba iseT debulebaTa arsebobisa, romlebic sqemas ufro operatiulsa da aRsrulebads gaxdida, anda iseTi gamoTqmebis SerCevisa, romlebic davebis warmoqmnis SesaZleblobas Seamcirebda), an kanonTan Sesabamisobis sxva aspeqtbez.

saerTaSoriso samarTalTan SesabamisobasTan mimarTebaSi, Semfasebel gundTan saubrebisas saerTaSoriso dokumentebis oficialuri qarTuli Targmanebis nakleboba gansakuTrebul problemad iqna dasaxelebuli.

3.7 sakanonmdeblo aqtebis gamoqveyneba da gavrcleba

normatiuli aqtebis gamoyenebadoba, Cveulebriv, damokidebulia maT oficialur gamoqveynebaze, romelsac adgili aqvs, parlamentis mier miRebuli aqtebis SemTxvevSi, rodesac aqtebs parlamentis macneSi aqveynebs, an, sxva aqtebis SemTxvevaSi, rodesac maT „saqarTvelos sakanonmdeblo macneSi“ aqveynebs.⁴⁴ sakanonmdeblo aqti ZalaSi Sedis misi oficialuri gamoqveynebidan meTxuTmete dRes, Tuki es Tavad aqtSi sxvagvarad ar aris daTqmuli; sakanonmdeblo aqti romelic gansazRvრavs an aZlierebs samarTlebriv pasuxismgeblobas, ar SeiZleba ZalaSi Sevides misi gamoqveynebidan meTxuTmete dReze adre.⁴⁵ nebismier sakanonmdeblo aqts, garda samarTlebrivi pasuxismgeblobis ganmsazRvრელი an gamaZlierebeli aqtisa, SeiZleba hqondes ukumoqmedebiTi Zala, magram mxolod maSin, rodesac aqti amas araorazrovნad iTvaliswinebs.⁴⁶

moqmedebs normatiuli aqtebis registraciis sistema,⁴⁷ romlis farglebSic yvela miRebuli kanoni da dadgenileba SeaqvT saxelmwifo reestrSi, romelsac iusticiis saministro awarmoebs. normatiuli aqtebis Sesaxeb kanonis Tanaxmad, kanoni an dadgenileba saregistraciოდ unda iqnes wardgenili „aTi dRis ganmavlobaSi im dRidan, rodesac uflebamosilma pirma xeli moawera aqts“.⁴⁸ iusticiis saministro aqts aregistrირეbs misi wardgenidan ori dRis ganmavlobaSi.⁴⁹

aRsaniSnavia, rom kanoni normatiuli aqtebis Sesaxeb Seicavs debulebas, romlis ZaliTac daTqmulia kanonis erTi daskvniTi, miRebis Semdgomi savaldebulo Semowmeba iusticiis saministros mier da romlis ZaliTac saministros ufleba eZleva, uari Tqvas registraciaze, rodesac igi miiCnevs, rom mocemuli kanoni ewinaaRmdegeba arsebul sakanonmdeblo normebs, garda „adgilobrivi TviTmmarTvelobis organoTa (oficialur pirTa) normatiuli aqtebisa“.⁵⁰ Tumca, kanoni arafers ambobs mocemul aqtTan dakavSirebiT saministros mier uaryofiTi daskvnis gamotანis SesaZlo Sedegebis Sesaxeb da arc imis Sesaxeb, warmoadgens Tu ara amgvარი daskvna samarTlebriv dabrkolebas

⁴⁴ *iqve*, muxli 38.5.

⁴⁵ *iqve*, muxlebi 42.1, 45.1.

⁴⁶ *iqve*, muxli 47.

⁴⁷ *iqve*, Tavi IV.

⁴⁸ *iqve*, muxli 54.1.

⁴⁹ *iqve*, muxli 54.2.

⁵⁰ *iqve*, muxli 54.3.

kanonis realizaciisaTvis.

kanonebis oficialuri reestris garda, arsebobs qveyinis masStabiT moqmedi eleqtronuli sakanonmdeblo monacemTa baza (CODEX), romelic Seicavs yvela sakanonmdeblo aqtsa da dadgenilebas, garda adgilobrivi TviTmmarTvelobis organoTa mier gamocemuli aqtebisa.

3.8 arsebuli kanonebis Sefaseba

gamokiTxulni Tanamimdevruld asaxelednen „praqtikuli gamoyenebisas warmoqmnil sirTulebs“ erTaderT kriteriumad, romelic arsebuli kanonmdeblobis efeqturobis Sesafaseblad gamoiyeneba. Tumca, verc erTma maTganma ver daasaxela konkretuli konkretuli procedura, romlis meSveobiTac am sirTuleTa gamovlena xdeba, anda konkretuli uwyeba/sainformacio centri, romelsac amgvar sirTuleTa Sesaxeb ecnobebs. Tumca, gamokiTxulebma ganmartes, rom arsebuli kanonmdeblobis SesworebaTa momzadeba da iniciireba amgvar sirTuleTa sapasuxod xdeba. amave dros, ar arsebobs arsebuli kanonmdeblobis regularulad Sesworebis an ganaxlebis moTxovna.

4. amJamad arsebuli situaciis analizi

am Sefasebis meSveobiT Segrovebuli monacemebis analizi imas migvaniSnebs, rom arsebobs mTeli rigi problemebi da riskebi, romelTa mogvarebac saWiroa imisTvis, raTa kanonSemoqmedebiT sistemas efeqturad da daubrkoleblad funqcionireba da Sesafetisi xarixxis kanonmdeblobis warmoqmnna SeeZlos. es problemebi da riskebi qvemoT detalurad aris ganxiluli.

calkeul winadadebaTa momzadebis TvalsazrisiT, politika, romelic kanonmdeblobaSi unda aisaxos, rogorc etyoba, arasakmarisad miiReba mxedvelobaSi. rogorc Cans, adgili aqvs **kargi kanonSemoqmedebisTvis politikis kargi gansazRvris mniSvnelobis arasakmaris gacnobierebas**, rac, Tavis mxriv, politikis gansazRvris Tanamedrove teqniki meTodebis arasakmaris codnaze metyvelebs. politikis analizi da zemoqmedebis Sefaseba ar Sedis im teqniki meTodebis ricxvSi, romlebic gamoiyeneba manam, sanam miRebuli iqnebodes gadawyvetileba kanonmdeblobis warmobebis Sesaxeb. marTalia, kanonproeqts Tan unda erTodes werilobiTi gamarTleba ganmartebiTi SeniSvnis saxiT, romelSic, sxva sakiTxebTan erTad, miTiTebuli unda iyos SemoTavazebuli kanonis sabiujeto qveteqstebi, „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ TanamosaureTa saerTo azri imaSi mdgomareobs, rom es ganmartebiTi SeniSvnebi Zalze formaluri xasiaTisaa da maTsi iSviaTad aris mocemuli, Tuki saerTod aris, mosalodneli zemoqmedebis detaluri Sefaseba.

arsebobs **sakanonmdeblo gadatvirTvis** seriozuli problema, gamowveuli rigi reformebis umokles vadaSi ganxorcielebis aucileblobiT. amas Sedegad moaqvs is, rom arasakmarisi dro eTmoba sakanonmdeblo winadadebaTa guldasmiT momzadebasa da daproeqtibas.⁵¹ arsebobs imis maRali albaToba, rom sakanonmdeblo aqtebis swrafad momzadeba imis xarjze xdebodes, rom naklebi yuradReba eqceva SemuSavebas politikisa, romelsac kanonmdeblobam samarTlebrivi Zala unda mianiWos, konsultacias zegavlenis ganmcdel interesebTan da mTlianobaSi sazogadoebasTan, da efeqtian kontrols parlamentis mxridan. yvelaze metad saWiroa, dainergos sakanonmdeblo kultura, romlis farglebSic sayovelTaod aRiarebuli da miRebuli iqneba azri, rom jansaRi da Sedegis momcemi kanonmdeblobis momzadeba, daproeqtiba da miReba dros moiTxovs.

sakanonmdeblo dagegmvis sistema mxolod SedarebiT mokle xania, rac arsebobs da Semdgom gaumjobesebas saWiroebs. erTia, gvqondes wliuri sakanonmdeblo programa, da sul sxva – xeli movkidoT am programis iseTnairad dagegmvas, rom TiToeul sakanonmdeblo proeqts saTanado dro

⁵¹ es aisaxeba, magaliTad, SesworebaTa Setanis sixSireSi sixxlissamarTlebriv-procesualur kodeqsSi, romelSic, 1998 wels misi miRebis dRidan, 1000-ze meti Sesworeba iqna Setanili. rogorc Cans, msgavsi suraTi saqarTveloSi iSviaTobas ar unda warmoadgendes.

gamoeyos. sazogadod, mcire, Tuki saerTod raimenairi, prioriteti eniWeba efeqtian sakanonmdeblo dagegmvas sakanonmdeblo dokumentebis momzadebis dawyebamde.

gansakuTrebuli SeSfoTebis sagans warmoadgens is, rom konkretul kanonTan dakavSirebiT gadawyvetilebis miRebisas xSirad xanmokle politikuri mosazrebani imarjvebs xolme, rac, Tavis mxriv, SeuZlebelis xdis yovlismomcvel dagegmvasa Tu politikis guldasmiT mofiqrebul formirebas. saboloo jamSi, yuradRebiT dagegmvis ararseboba warmoSobs araefeqturobis risks, kanonproeqtebis Sedgenis procesSi droisa da Zalisxmevis did danaxarjebTan dakavSirebuli seriozuli sarestruqturizacio cvlilebebis – proeqtis srul gadasinjvamde (SesaZloa, agreTve politikur mosazrebaTa cvlilebebis gamo) – CaTvliT.

miuxedavad imisa, rom sakanonmdeblo proeqtebis dagegmvisa da marTvis ZiriTadi wesebi Sesulia arsebul sakanonmdeblo sistemaSi, es wesebi, umTavresad, ufro minimalur standartebis warmoadgens, vidre gamosadeg saxelmZRvnelo principebs da ZiriTadad sakanonmdeblo procesis ufro gviandel stadiებს Seexeba. am pirobebSic ki, es minimaluri standartebic yovelTvis ar sruldeba; rac ufro didi prioriteti eniWeba kanonproeqts, miT ufro didia standartebis ugulebelyofis riski.

ufro metic, aRniSvnis Rirsia is garemoeba, rom, marTalia, sakanonmdeblo saqmianoba, romelsac ewevian aRmasrulebeli Stos garda sxva subieqtobi (e.i. calkeuli parlamentarebi, saparlamento fraqciebi, saparlamento komitetebi da avtonomiuri respublikebi), principSi, imave wess eqvemdebareba, romelic aRmasrulebel organoTa mier kanonebis momzadebis mimarT gamoiyeneba, „normatiuli aqtebis Sesaxeb kanonis“ sakmaod zogadi xasiaTi arsebuli procedurebis praqtikuli interpretaciisa da realizaciis mniSvnelovani variacebis SesaZleblobas tovebs.

politikis efeqtiani gansazRvris ararsebobas Tan erTvis **specialist-damproeqtebelTa kadrebis nakleboba** da agreTve damproeqtebelTaTvis profesiuli ganviTarebis SesaZleblobaTa TiTqmis sruli ararseboba. iusticiis saministrosTan arsebul saswavlo centrs mcire sargeblis motana Tu SeuZlia, risi mizezic dafinansebis qronikuli nakleboba da StatebiT arasaTanado dakompleqtebaa (rogorc raodenobis, aseve kvalifikaciis TvalsazrisiT). saWiroa imis gacnobiereba, rom sakanonmdeblo aqtebis proeqtebis Sedgena iseTi unar-Cvevaa, romlis SesaZenadac gamocdilebaa saWiro, da ara ubralod mokle kursis gavla. sanam mTavrobasa da parlmentSi amgvari daxelovnebuloba dainergebodes, upriani iqneboda samTavrobo damproeqteblebis erTiani Statisa da saparlamento damproeqteblebis erTiani Statis Camoyalibeba, romlebSic isini gaerTiandebian, vinc sakuTar kompetencias sakanonmdeblo muSaobiT ganimtkicebs.

cotaa agreTve **oficialuri instruqciebi an saxelmZRvanelo miTiTebebi sakanonmdeblo aqtebis proeqtebis SedgenasTan dakavSirebiT**. magaliTad, ar arsebobs kanproeqtebis SemdgenTaTvis gankuTvnnili raime saxelmZRvanelo an stilisturi cnobari, romlebSic moyvanili iqneboda Sesasrulebeli amocanebi, anda sxvadasxva SesaZlo problemebis mogvarebis gzebi.⁵² amis Sedegia sistema, romlis farglebSic kanonmdeblobis xarixi sxvadasxva saministroebSi da mTavrobasa da parlamentSi erTmaneTisgan gansxvavdeba, zogjer friad mniSvnelovnadac.

rac Seexeba sakanonmdeblo teqstebis xarixsis gansazRvrel kriteriumebs, normatiuli aqtebis Sesaxeb kanonSi formulirebulia kanonproeqtebis formasa da struqturasTan dakavSirebuli mxolod minimaluri standartebi. ar arsebobs saxelmZRvanelo principebi im terminologiisa da stilis Sesaxeb, romliTac kanonproeqtebis Sedgena unda moxdes. kanonproeqtebis Sedgenis saxelmZRvanelos ararseboba kidev ufro amwvavebs problemas, romelic martooden sakanonmdeblo zomebis gatarebiT adekvaturad ver mogvardeba. mcire, an TiTqmis aranairi, Zalisxmeva ixarjeba imisaTvis, raTa kanonmdebloba

⁵² am bolo wlebSi adgili hqonda qveyinis farglebs garedan wamosul ramdenime iniciativas (meti detalebisTvis ix. me-3 danarTi). magram mcire Rirebuleba Tu eqneba, magaliTad, sakanonmdeblo aqtebis Sesadgen principTa krebulis SemuSavebas, Tuki isini ar miiRo da ar Seasrula yvela im organom, romelic kanonproeqtebis SedgenaSi monawileobs.

naTeli da araorazrovani, misi ena ki rigiT i pirovnebisTvis gasagebi gaxdes.

saxezea **arasakmarisi donis konsultireba mTavrobis gareT arsebul interesebTan**. miuxedavad am bolo drois garkveuli pozituri dinamikisa, zegavlenis ganmcdel interesebTan da, saerTod, sazogadoebasTan konsultireba gamonaklisi ufroa, vidre wesi. zogad tendencias warmoadgens, agreTve, sajarod gansaxilvelad mxolod naklebad sakamaTo sakanonmdeblo aqtebis gamotana. ufro metic, gareSe konsultacias adgili, iTqmis yovelTvis, mxolod maSina aqvs xolme, rodesac kanonproeqti ukve parlamentSia Sesuli. uaRresad iSviaTia (mTavrobis mier iniciirebuli kanonproeqtebis) ganxilva dainteresebul mxareebTan manam, sanam kanonproeqti jerac masze momuSave uwyebaSi imyofeba. sazogadoebis azri mxedvelobaSi ar miiReba xolme, rodesac moqmedebis politikis Sesazlo variantebis arCeva xdeba, Tumca es SeiZleba aixsnebodes rogorc politikis gansazRvris calke saqmianobad aRqmis uunarobiT, aseve dainteresebul mxareTa procesSi adreul stadiazeve CarTvisadmi interesis uqonlobiT.

SidasamTavrobo konsultacia sakanonmdeblo winadadebaTa momzadebis mtkiced damkvidrebuli Taviseburebaa, magram gaurkvevelia, ramdenad kargad muSaobs uwyebaTSoris TanamSromlobis sistema. saxezea bolomde gaucnobierebloba imisa, rom kanonSemoqmedeba koleqtiuri qmedebaa, savaldebulo mTeli mTavrobisaTvis

rac Seexeba **koordinacias sakanonmdeblo da aRmasrulebel xelisuflebas Soris**, igi arsebobs, magram mxolod friad formalur doneze. samuSao doneze, konsultacias, magaliTad, parlamentis sxdomebSi kanonproeqtebis faqtoBriv SemdgenelTa monawileobis saxiT, praqtikulad iTqmis arasdrois ara aqvs xolme adgili, Tanaxmad „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ TanamosaubreTa ganxadebebisa.

arsebobs **Semowmebis procedurebis mxolod nawilobrivi** – da ara sruli – **kompleqti**. isini ki, romlebic arsebobs (rogoricaa savaldebulo Semowmebebi iusticiis saministros, an parlamentis iuridiuli ganyofilebis mier) fokusirebulia ufro maRali rangis normebTan Sesabamisobis Sefasebaze; isini ar vrceldeba sakanonmdeblo aqtis saoperacio Tvisebebeze (rogoricaa Semowmeba yvela iseTi debulebis arsebobisa, romlebic aucilebelia sqemis ufro operatiulad da aRsrulebadad gasaxdelad, anda iseTi terminologiis SerCevisa, romlebic davebis warmoqmnis Sesazleblobas Seamcirebda), an kanonTan Sesabamisobis sxva aspeqtebeze.

marTalia, arsebobs kanonmdeblobis xelmisawvdomobasTan dakavSirebuli zogadi xasiaTis problemebi, amave dros unda aRiniSnos, rom pirveladi kanonmdeblobis SezRuduli xelmisawvdomoba aixsneba ara formaluri akrZalvebiT, aramed socialur-ekonomikuri pirobebiT. yvela qarTuli kanonis gamoqveyneba savaldebuloa, rogorc maTi ZalaSi Sesvlis piroba da ar aris imis damadasturebeli raime monacemebi, rom es wesi rodisme darRveuliyos. ufro metic, arsebobs qveynis masStabiT moqmedi saabonento monacemTa baza kanonmdeblobis Sesaxeb (CODEX). Tumca, monacemTa bazis upiratesad komerciuli xasiaTis gamo (gaTvaliswinebuli ar aris profesiuli jgufebis, an materialurad gaWirvebuli mosaxleobis ganTavisufleba saabonento gadasaxadebisgan) da agreTve Tbilis farglebs gareT kompiuteris, rogorc wesi, SezRuduli xelmisawvdomobis gamo, monacemTa es baza Znelad Tu CaiTvleba xelmisawvdomobis problemis efeqtur gadaWris saSualebad. amave dros, **kanonproeqtebis xelmisawvdomoba** seriozul problemas warmoadgens. rogorc ukve iTqva, mosamzadebel etapze mxolod naklebad sakamaTo sakanonmdeblo aqtebi gamodis sajarod gansaxilvelad an sxvagarad xdeba xelmisawvdomi. arsebobs kanonSemoqmedebiTi procesis saparlamento etapebis xelmisawvdomobasTan dakavSirebuli problemebic, magram isini naklebad seriozulia. gansakuTrebul problemur sakiTxs warmoadgens informaciis nakleboba saparlamento saqmianobis drois grafikis Sesaxeb, rac interesTa jgufes Sesabamis sesiebze daswrebas urTulebs, miuxedavad imisa, rom ar arsebobs maTi daswrebis amkrZalavi raime formaluri dabrkoleba.

rac Seexeba kanonmdeblobis xelmisawvdomobas misi gasagebobisa da „mosargebleze

orientirebulobis“ TvalsazrisiT, kanonis stilTan da enasTan dakavSirebuli saxelmZRvanelo miTiTebebis zemoaRniSnuli ararseboba seriozuli SeSfoTebis sagans warmoadgens.

ar arsebobs arsebuli kanonebis moqmedebisa da efeqtianobis Sefasebis sistema; ar Cans arc arsebuli kanonmdeblobis regularulad Sesworebis an ganaxlebis perspeqtiva. ramdenadac Sesworebebis iniciireba, Cveulebriv, realizaciasTan dakavSirebiT wamoWrili problemebis sapasuxod xdeba xolme, mocemul viTarebaSi arsebobs imis riski, rom mxolod SedarebiT seriozul sarealizacio problemebs (srul warumateblobamde), anda problemebs, romelTac seriozulad SesworebaTa SemmuSavebeli miiCnevs (maT Soris, subieqturi mosazrebebidan gamomdinare), SeiZleba mohyves maTi SemCneva da maTze reagireba.

5. rekomendacia: reformis programis Sedgena

me-4 nawilSi gamovlenili riskebisa da xarvezebis simravlis gaTvaliswinebiT, euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ gamoTqvams rekomendacias, rom saqarTvelos xelisuflebam imsjelos reformis yovlismomcveli, saTanadod integrirebuli, adgilobrivi warmoebuli da droSi ganawilebuli programis Sesaxeb.

es rekomendacia ganpirobebulia Semdegi mosazrebebiT.

zemoT gamoyofilTagan mravali sakiTxi mWidrod aris urTierTdakavSirebuli da progresi erT sferoSi SeiZleba ganpirobebuli iyos progresiT sxva romelime sferoSi. amdenad, reformis sakiTxis mogvarebisTvis mTlianobaSia saWiro xelis mokideba.

imavdroulad, calkeuli zomebi, romelTa miRebac reformis ama Tu im programis farglebSi SeiZleba, unda ganvixiloT ara marto maT sakuTar RirsebaTa mixedviT, aramed agreTve programis sxva elementebTan maTi urTierTdamokidebulebis TvalsazrisiTac. Tumca SeiZleba sasargeblo iyos gaumjobesebaTa miRwevis berketebis gamovlena, imavdroulad SeuZlebelia reformisadmi saTanadod integrirebuli midgomisTvis xelSewyobis mniSvnelobis gadaWarbebiT Sefaseba.

garda amisa, nebismieri reforma Cafiqrebuli unda iqnes saqarTvelos mTavrobis mier, nacvlad imisa, rom amgvari reforma saerTaSoriso sazogadoebriobis mier iqnes miwodebuli, da misi gatarebac mxolod konsultaciebis sruli procesis Semdeg unda daiwyos. mxolod aseT SemTxvevaSi SeiZleba viqonioT imedi, rom reforma adgilobrivi sakanomdeblo da politikuri kulturebis specifikas moergeba da xelSesaxeb Sedegebs moitans.

da mainc, progresis miRweva SeuZlebelia, Tu adgili ar eqna gamovlenili riskebisa da xarvezebis naTel gacnobierebasa da aRiarebas sakanomdeblo procesSi monawileTa mier, da agreTve WeSmarit survils am riskebisa da xarvezebis Tanamimdevrulad da sistematurad mogvarebisa. mocemuli momentisTvis rCeba STabeWdileba, rom an am riskebis gacnobiereba ar xdeba, an arada maT acnobiereben, magram ugulebelyofen reformisaken daufiqrebel swrafvaSi. euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ Tvllis, rom dasawyisisTvis aucilebelia am riskebis gacnobiereba da maTgan Tavis dacvis gzebis ganxilva.

euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ mzad aris, mxari dauWiros am sakiTxebisadmi miZRvnili konsultaciebis process saministroebisa da saparlamento administraciis wamyvan administraciul da politikur Tanamdebobebze myof pirTa Soris. aqcenti SeiZleba gakeTdes ara marto gamovlenili riskebis gacnobierebis xelSewyobaze, aramed agreTve reformis koncepciis propagandasა da misi realizaciisaTvis mxardaWeris Sefasebaze. amgvari konsultaciebis didad sasurveli Sedegi – da, udavod, nebismieri Semdgomi Zalisxmevis warmatebis ucilobeli winapiroba – iqneboda „reformis sagzaო rukis“ Sedgena, romelic moicavda procesis mkafiod gansazRvrul vadebsa

da konceptualur struqturas. Zalze mniSvnelovania is, rom amgvარი sagzao ruka reformis gatarebisadmi erTgulebas asaxavs. seriozuli yuradReba unda daeTmos „mrgvali magidis“ organizebas, romelic SesaZleblobas miscemda reformis procesSi CarTul yvela mxares, ganexilaT da SeeTanxmebinaT reformis koncepcia, drois grafiki da momdevno etapebze gamosayenebeli yvela Sesabamisi meTodika.

Semdgomi etapebi, cxadia, damokidebuli iqneba „gansjiTi“ etapis Sedegze. SesaZlod gvesaxeba, sul mcire, orgvარი midgoma. erT-erTi midgoma SeiZleba mdgomareobdes Sesabamisi saministroebisa da sakanonmdeblo xelisuflebis samuSao donis personalisTvis rigi erToblivi seminarebis mowvevaSi, romelTaganac TiToeuli ganxilavda am angariSis mier gamovlenili problemuri sakiTxebis konkretul jgufs. am seminarebis Casatareblad saWiro mosamzadebel samuSaos ganaxorcielebda da koordinacias gauwevda Sesabamisi saministroebisa da sakanonmdeblo xelisuflebis ara umetes sami-oTxi warmomadgenlisgan Semdgari samuSao jgufi. samuSao jgufze mimagrebuli iqneba saerTaSoriso eqsperti (an, SesaZloa, eqspertebi), romelic konsultantis funqciebs Seasrulebs.

alternativis saxiT, SeiZleba Catardes seminarebis ori paraleluri nakadi, romelTaganac erTi samTavrobo oficialur pirTaTvis iqneba gamiznuli, meore ki – saparlamento oficialur pirTaTvis, da agreTve parlamentarTaTvis. mosamzadebel samuSaosa da procesis meTvalyureobas, aseT SemTxvevaSi, ganaxorcielebda Sesabamisi saministroebisa da sakanonmdeblo xelisuflebis warmomadgenelTagan Semdgari samuSao jgufi. nakadebi erTmaneTs ufro gviandel stadiaze Seerwymebs, rodesac paralelurad momuSave seminarebSi monawileebi marTuli da regulirebuli sakanonmdeblo sistemis safuZvels SeimuSaveben.

seminarebis Tematuri Sinaarsi – miuxedavad imisa, Tu zemoT aRwerilTagan romeli midgoma iqneba arCeuli – uSualod iqneboda dakavSirebuli me-4 nawilSi ganxiluli problemebisa da riskebis CamonaTvalTan da masze reagirebad CaiTvl eboda. im sakiTxTa ricxvSi, romlebic am seminarebze SeiZleba iqnes ganxiluli, Sedis:

- politikis analizi da zegavlenis Sefaseba, gansakuTrebuli aqcentiT kanonmdeblobis alternativebze, rogorc sakanonmdeblo gadatvirTvis problemis mogvarebis saSualebaze;
- sakanonmdeblo daprogreba da ganrigebis Sedgena;
- samarTlebrivi aqtebis proeqtebis Sedgenis standartebi;
- konsultireba dainteresebul mxareebTan;
- SidasamTavrobo konsultacia da koordinacia sakanonmdeblo xelisuflebasTan;
- Semowmeba da kontroli mTeli sakanonmdeblo procesis ganmavlobaSi;
- arsebuli kanonmdeblobis moqmedebisa da efeqturobis Sefaseba.

seminarebis dRis wesrigma SeiZleba zogierTi es sakiTxi gaaerTianos, raTa ganxilvebi rac SeiZleba ufro koncentrirebuli gamovides, xolo monawileebma mizezebsa da Sedegebs Soris arsebuli kavSirebis danaxva SeZlon. metismetad detalizebul dRis wesrigs Tan axlavs riski imisa, rom ganxilva sterilur xasiaTs SeiZens da ganxilvebis yvela aspeqtis erTmaneTTan morigebis tvirTsa da paxuxismgeblobas, saboloo jamSi, samuSao jgufis dones gadaabarebs.

amas SeiZleba mohyves momdevno etapi, romelzec aqcenti gadainacvlebs gadasinjuli struqturisa da procedurebis ganmartebaze, magaliTad, sakanonmdeblo procedurebis adgilobrivi specialistebis mier Sedgenili, eqspertebis mier ganxiluli saxelmZRvanelos momzadebis gziT, da gadasinjuli struqturis farglebSi konkretul saswavlo saWiroebaTa dakmayofilebaze.

euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ mzad aris mxardaWeris aRmosaCenad yvela zemoT aRweril etapze. misi wvlili umTavresad gamoixateba gamocdilebis gaziarebiT, procesSi euTo-s monawile sxva qveynebis mier dagrovebuli codnisa da maT mier SemuSavebuli kargi praqtikuli meTodebis CarTvis mizniT.

danarTi 1. im TanamosaubreTa sia, romelTac Semfasebeli gundi Sexvda

prezidentis administracia

b-ni levan doliZe, prezidentis administraciis kanonSemoqmedebisa da eqspertizis danayofis xelmZRvaneli

mTavroba

b-ni dimitri ZagniZe, iusticiis ministris moadgile

b-ni sulxan sisauri, kanonSemoqmedebis ganyofilebis xelmZRvanelis movaleobaTa Semsrulebeli, iusticiis saministro

b-ni zurab dekanoiZe, eqspertizis ganyofilebis xelmZRvaneli, iusticiis saministro

b-ni sulxan gamyrelize, saswavlo centris direktori, iusticiis saministro

b-ni daviT kereselize, mTavrobis administraciis iuridiuli departamentis xelmZRvaneli

b-ni gia xuroSvili, mTavrobis saparlamento mdivani

b-ni onise metreveli, Sinagan saqmeTa saministros iuridiuli danayofis xelmZRvaneli, ministris

saparlamento mdivani

b-ni nikoloz fruiZe, janmrTelobis, Sromisa da socialuri dacvis ministris moadgile

b-ni giorgi godabreliZe, finansTa ministris moadgile

parlamenti

b-ni aleko tabataZe, iuridiuli ganyofilebis xelmZRvaneli, parlamenti

b-ni daviT TodraZe, saproceduro sakiTxebis komitetis xelmZRvanelis moadgile, parlamenti

q-ni eTer svianaiZe, saorganizacio komitetis xelmZRvaneli, parlamenti

q-ni elene TevdoraZe, adamianis uflebaTa da samoqalaqo integraciis komitetis xelmZRvaneli, parlamenti

b-ni daviT baqraZe, evropuli integraciis komitetis xelmZRvaneli, parlamenti

b-ni levან beJasvili, iuridiuli sakiTxebis komiteti, parlamenti

saerTasoris dawesebulebebi da organizaciebi

b-ni Tomas lege, evropis komisiis delegacia

b-ni igor gaoni, evropis sabWo

b-ni nodar xaduri, gaero-s ganviTarebis programa

b-ni maikl keleheri, erovnul-demokratiuli institutis Tbilisis ofის direktori

q-ni xaTuna xviCia, erovnul-demokratiuli institutis saparlamento programis konsultanti

adgilobrivi arasamTavrobo organizaciebi da damoukidebeli eqspertebi

q-ni ana doliZe, saqarTvelos axalgazrda iuristTa asociaciis Tavmjdomare

b-ni jaba devdariani, programis xelmZRvaneli, saqarTvelos gaero-s asociacia

q-ni maia mesxi, kanonis uzenaesobis programis koordinatori, samoqalaqo sazogadoebis instituti

profesori giorgi xubua, saxelmwifosa da samarTlis institutis direktori, saqarTvelos mecnierebaTa akademia

b-ni daviT usufaSvili, damoukidebeli eqsperti („demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofის“ vizitebis droisaTvis), amJamad respublikuri partiis generaluri mdivani

b-ni vaxtang xmalaZe, ganviTarebis asociaciis prezidenti, yofili parlamentari

danarTi 2. kiTxvarebi sakanonmdeblo procesis Taobaze

es kiTxvarebi momzadda maRali rangis samTavrobo da saparlamento oficialur pirebTan gasaubrebis Sesabamisad. yvela Tanamosaubrem, rogorc mTavrobidan, aseve parlamentidan, kiTxvari Sexvedrebamde cota xniT adre miiRo.

aRmasrulebeli Sto

1. CvenTvis cnobilia, rom kanonSi normatiuli aqtebis Sesaxeb Camoyalibebulia kanonproeqtebis Sedgenis zogadi principebi. erTvis Tu ara am kanons raime samTavrobo dadgenilebebi an aradamavaldebulebeli dokumentebi, magaliTad saxelmZRvanelo miTiTebebi, romlebSic proeqtebis Sedgenis standartebi iqneboda detalizebuli? Tqveni azriT, sasargeblo iqneboda Tu ara amgvარი damatebiTi saxelmZRvanelos qona?
2. hyavs Tu ara Tqvens saministros kanonebis proeqtebis Semdgen specialistTa sakuTari danayofi? Tu eseni saministros iuridiuli TanamSromlebi arian, moyvanilia Tu ara es funqcia maTi samuSaos aRweraSi? warmoadgens Tu ara samarTlebrivi aqtebis Sedgenaze muSaobis gamocdileba pluss am TanamdebobaTa dakavebis pretendentTaTvis?
3. mogiwveviaT Tu ara gareSe konsultantebi kanonproeqtebis Sedgenis proeqtebSi monawileobis misaRebad? Tu mogiwveviaT, ZiriTadad, saidan iyvnen isini? (mag. saerTaSoriso konsultantebi/donori dawesebulebebi, akademia, arasamTavrobo organizaciebi). visi biujetidან iqna gaRebuli saxsrebi xarjebis dasafaravad?
4. xSiria Tu ara konkretuli sakanonmdeblo aqtis proeqtis SedgenaSi erTze meti damproeqteblis monawileoba? muSaobs Tu ara pirveladi kanonmdeblobiT dakavebuli damproeqtebeli rogorc wevri saministros TanamSromelTa gundisa, romelSic politikis ganmsazRvrebic Sedian?
5. rogor xorcieldeba kanonproeqtebis Sedgenis xarisxis monitoringi? (mag. meTvalyureTa mier)
6. vis evaleba meoradi kanonmdeblobis proeqtebis Sedgena? aris Tu ara es igive Stati, romelic pirveladi kanonmdeblobis proeqtebs adgens?
7. rogor dgeba wliuri sakanonmdeblo gegmebi? vin axdens saministros mier momzadebuli masalebis prezidentis aparatisTvis wardgenis koordinirebas?
8. rogor miiReba gadawyvetilebebi axali sakanonmdeblo proeqtebis dawyebis Taobaze? es saministros doneze xdeba, Tu ministrTa kabinetis doneze?

9. rogor gansazRvravs mTavroba koleqtiurad Tavis prioritets SemoTavazebul axal sakanonmdeblo proeqtebTan mimarTebsaSi?

10. dgeba Tu ara drois ganrigebi TiToeuli proeqtis mosamzadeblad? vin da rogor axdens maT monitorings?

11. parlamentisTvis mis wardgenamde, unda gaiaros Tu ara TiToeulma kanonproeqtma mTavrobis mier damtkicebis stadia (iusticiis saministros mier Catarebuli Semowmebebis garda)?

12. moqmedebis politikis gansazRvris stadietze, mowmdeba Tu ara politikuri winadadebebis an politikis alternatuli variantebis Sesabamisoba konstituciis moTxovnebTan? Tu mowmdeba, rogor?

13. moqmedebis politikis gansazRvris stadietze, mowmdeba Tu ara politikuri winadadebebis an politikis alternatuli variantebis Sesabamisoba arsebuli kanonis moTxovnebTan? Tu mowmdeba, rogor?

14. tardeba Tu ara imis Semowmeba, saerTod aris Tu ara saWiro axali sakanonmdeblo aqti, imdenad ramdenadac sakiTxis mogvareba SeiZleba ukve mimdinareobdes amJamad arsebuli kanonis ZaliT, anda altertatiuli instrumentiT (magaliTad, administraciuli qmedebiT, an sazogadoebrivi azris formirebaze mimarTuli kampaniIT)? ra SemTxvevebSi SeiZleba miRebuli iqnes gadawyvetileba imis Taobaze, rom SesaZlebelia mocemuli problemis alternatiuli instrumentis meSveobiT mogvarebis cda? rogor miiReba es gadawyvetileba? ra faqtorebi miiReba mxedvelobaSi?

15. gamoiyenebian Tu ara gareSe mrCevlebi politikis gansazRvris procesSi? Tu gamoiyenebian, ra SemTxvevebSi?

16. Tqveni azriT, SeiZleba Tu ara politikis gansazRvrisas gamoyenebul iqnes konsultacia dainteresebul mxareebTan?

17. xorcieldeba Tu ara politikis gansazRvra da kanonproeqtebis Sedgena, rogorc erTmaneTisgan gansxvavebuli saqmianobebi? maT sxvadasxva danayofebi axorcieleben, Tu erTi da igive gundis wevrebi? Tu sxvadasxva danayofebi, ra stadiaze erTveba samuSaoSi kanonproeqtis Semdgeni? rogor xdeba kanonproeqtis SemdgenisTvis politikis gacnoba?

18. rogor warmoebs kanonproeqtis Sedgenis procesi? Cveulebriv, ra etapebs gadis xolme kanonproeqtis Semdgeni Tavisi muSaobis dros? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?

19. rogor mowmdeba sakanonmdeblo aqtebis Sesabamisoba konstituciis moTxovnebTan kanonproeqtebis Sedgenis etapebis ganmavlobaSi? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?

20. rogor mowmdeba sakanonmdeblo aqtebis Sesabamisoba arsebuli kanonis moTxovnebTan kanonproeqtebis Sedgenis etapebis ganmavlobaSi? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?

21. rogor keTdeba xarjebis Sefaseba? Sefasebisas yuradReba mxolod im zemoqmedebas eqceva, romelsac centraluri mTavrobis biujeti ganicdis, Tu fasdeba agreTve zemoqmedeba, romelsac sxva samTavrobo organoTa (mag. adgilobrivi mTavrobebis, avtonomiuri erTeulebis) biujetebi ganicdis? iReben Tu ara es organoebi monawileobas konsultaciebSi? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?

22. Tu xdeba xolme, rom calkeuli kanonis proeqts 1-ze meti saministros TanamSromelTagan Semdgari gundi adgendes? rogor xdeba am procesis koordinireba? vin da rogor axdens kanonproeqtze muSaobis mimdinareobis monitorings?
23. kanonproeqtebis Sedgenisas, tardeba Tu ara konsultaciebi dainteresebul mxareebTan? Tu tardeba, ra SemTxvevebSi?
24. rogor xdeba konsultaciis organizeba? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?
25. rodis mTavrdeba kanonproeqtis Semdgenlis pasuxismgebloba kanonproeqtTan mimarTebaSi? Sedis Tu ara kanonproeqtis Semdgenlis pasuxismgeblobaSi kanonproeqtis sruli variantis koreqturis gakeTeba?
26. ra formaluri etapebis gavlaa saWiro meoradi sakanonmdeblo aqtebis Sedgenisas? aris Tu ara es etapebi gansxvavebuli meoradi sakanonmdeblo aqtebis tipis mixedviT?
27. vin Rebulobs gadawyvetilebas imis Taobaze, rom saWiroa meoradi sakanonmdeblo aqtis momzadeba calkeuli pirveladi sakanonmdeblo aqtis moqmedebaSi Sesayvanad? xom ar moiTxovs raime sakiTxebi mTavrobis koleqtiur Tanxmobas, sanam es gakeTdebodes?
28. xdeba Tu ara meoradi sakanonmdeblo aqtis momzadeba daproeqtebis imave procesis ganmavlobaSi, romelSic mzaddeba pirveladi sakanonmdeblo aqti, da romelsac igi Seexeba?
29. vin axdens politikis gansazRvras kanonmdeblobasTan mimarTebaSi? aris Tu ara es igive danayofi, romelmac politika pirveladi kanonmdeblobisTvis SeimuSava?
30. tardeba Tu ara konsultaciebi dainteresebul mxareebTan?
31. ra zomiT SeiZleba iyvnen Tavdapirveli kanonproeqtis Semdgenelni CarTulni parlamentis mier SemoTavazebuli Sesworebebis proeqtebis SedgenaSi?
32. Cveulebriv, risgan Sedgeba momxseneblis gamosvla kanonproeqtis sakomiteto ganxilvaze? rogorc wesi, vis asaxeleben momxseneblad kanonproeqtis warmosadgenad? aris Tu ara es erT-erTi imaTgani, vinc realurad Seadgina kanonproeqti?
33. adevnebs Tu ara kanonproeqtis Semdgeni saministros oficialuri piri Tvals kanonproeqtebis miRebis process parlamentSi? rogor keTdeba es?
34. Tuki mTavroba daaskvnis, rom kanonproeqts, romelsac amJamad parlamenti ganxilavs, Secvla sWirdeba, SeuZlia Tu ara kanonproeqtis Semdgen saministros, Tavad moamzados aucilebeli Sesworebebis proeqtebi da isini parlaments warudginos? Tu SeuZlia, rogor xdeba amis organizeba?
35. saministros romeli danayofi awarmoebis kanonmdeblobis centralur reestr? kompiuterizebulia Tu ara centraluri reestri?
36. ra statusi aqvs monacemTa baza CODEX-s? hyavs Tu ara saministros TanamSromeli kavSiris dargSi, romelic CODEX-Tan muSaobs?
37. advilad xelmisawvdomia Tu ara Tqveni saministrosTvis yvela is sakanonmdeblo aqti, romelic misTvis saintereso SeiZleba iyos? xelmisawvdomia Tu ara sakanonmdeblo aqtebis sruli krebuli im

TanamSromelTaTvis, romlebic kanonproeqtebis Sedgenaze muSaoben Tqvens saministroSi?

38. aqvT Tu ara sakanonmdeblo aqtebis ufaso aslebis miRebis ufleba ama Tu im jgufებს (mag. mosamarTleebს, advokatTa asociacieბს)?

39. ra SemTxveveბსი SeiZleba kanonproeqტი oficialur sakanonmdeblo aqtze ufro adre gamoqveyndes? vin wyvets, rom saWiroa kanonproeqტის gamoqveyneba?

gagrZeleba: kiTxvarebi sakanonmdeblo procesis Taobaze

parlamenti

1. CvenTvis cnobilia, rom kanonSi normatiuli aqtebis Sesaxeb Camoyalibebulia kanonproeqtebis Sedgenis zogadi principebi. erTvis Tu ara am kanons raime samTavrobo dadgenilebebi an aradamavaldebulebeli dokumentebi, magaliTad saxelmZRvanelo miTiTebebi, romleბსიc proeqtebis Sedgenis standartebi iqneboda detalizebuli? Tqveni azriT, sasargeblo iqneboda Tu ara amgvარი damateბიTi saxelmZRvanelos qona?

2. rogor dgeba parlamenti sakanonmdeblo saqmianობის dRis wesrigebi?

3. rogor mzaddeba komitetTa sxdomeბის dRis wesrigebi? ecnobeba Tu ara isini gareSe moqmed pireბს? vis aqvs sxdomeბზე daswreბის ufleba?

4. rogor warmoebs kanonproeqtis Sedgenis procesi? Cveulebriv, ra etapebs gadis xolme kanonproeqtis Semdgeni Tavisi muSaobis dros? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara misi gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?
5. rogor mowmdeba sakanonmdeblo aqtebis Sesabamisoba konstituciis moTxovnebTan kanonproeqtebis Sedgenis etapebis ganmavlobaSi? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara misi gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?
6. rogor mowmdeba sakanonmdeblo aqtebis Sesabamisoba arsebuli kanonis moTxovnebTan kanonproeqtebis Sedgenis etapebis ganmavlobaSi? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara misi gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?
7. rogor keTdeba xarjebis Sefaseba? Sefasebias yuradReba mxolod im zemoqmedebas eqceva, romelsac centraluri mTavrobis biujeti ganicdis, Tu fasdeba agreTve zemoqmedeba, romelsac sxva samTavrobo organoTa (mag. adgilobrivi mTavrobebis, avtonomiuri erTeulebis) biujetebi ganicdis? aiReben Tu ara es organoebi monawileobas konsultaciebSi? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara misi gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?
8. kanonproeqtebis Sedgenisas, tardeba Tu ara konsultaciebi dainteresebul mxareebTan? Tu tardeba, ra SemTxvevebSi? rogor xdeba konsultaciis organizeba? Tqveni azriT, arsebobs Tu ara risame gaumjobesebis SesaZlebloba? Tu arsebobs, risi gakeTebaa saWiro?
9. rodis mTavrdeba kanonproeqtis Semdgenlis movaleobani kanonproeqtTan mimarTebsaSi? Sedis Tu ara kanonproeqtis Semdgenlis movaleobaSi kanonproeqtis sruli variantis koreqturis gakeTebsa?
10. vin axdens SesworebaTa SemoTavazebas parlamentSi? ra zomiT SeiZleba Tavdapirveli kanonproeqtis SemdgenelTa monawileoba?
11. Cveulebriv, risgan Sedgeba momxseneblis gamosvla kanonproeqtis sakomiteto ganxilvaze? rogorc wesi, vis asaxeleben momxseneblad kanonproeqtis warmosadgenad? aris Tu ara es erT-erTi imaTgani, vinc realurad Seadgina kanonproeqti?
12. adevnebs Tu ara kanonproeqtis Semdgeni saministros oficialuri piri Tvals kanonproeqtebis miRebis process parlamentSi? rogor keTdeba es?
13. Tuki mTavroba daaskvnis, rom kanonproeqts, romelsac amJamad parlamenti ganxilavs, Secvla sWirdeba, SeuZlia Tu ara kanonproeqtis Semdgen saministros, Tavad moamzados aucilebeli Sesworebebis proeqtebi da isini parlaments warudginos? Tu SeuZlia, rogor xdeba amis organizeba?
14. ra SemTxvevebSi esaubreba parlamenti oficialur pirebs, eqspertebs an sazogadoebis warmomadgenlebs kanonproeqtis ganxilvisas? ramdenad xSirad xdeba es?

danarTi 3. saerTaSoriso Tanadgoma saqarTveloSi sakanonmdeblo dargis gaZlierebisa da regulaciuri marTvis reformisadmi

am danarTSi aRwerilia donorTa speqtri da saprogramo saqmianoba, romelsac saerTaSoriso moRvaweebi axorcieleben Sesabamis sferoebSi.

sazogadod, arasakmarisi koordinacia im sxvadasxva saerTaSoriso dawesebulebaTa Soris, romlebic kanonproeqtebis Sedgenis sakiTxebTan dakavSirebiT daxmarebas aRmouCenen egreT wodebuli „gardamaval periodSi myofi qveynebis“ mTavrobebsa da parlamentebis, SeSfoTebis sagans warmoadgens. am dakvirvebam aiZula Semfasebeli gundi, sakuTari kompetenciis sferoSi CaerTo saqarTveloSi moRvawe saerTaSoriso dawesebulebebis adrindeli da amJamindeli iniciativebi. es mokle mimoxilva gankuTvnilia xelSesawyobad koordinaciisken mimarTuli Zalisxmevisa imaT mxridan, vinc amgvar saqmianobas eweva, anda potenciurad aris dainteresebuli amgvar saqmianobaSi CaerTos.

saerTaSoriso daxmarebis scenaze saqarTveloSi amJamad dominireben – rogorc proeqtebis raodenobis, aseve dafinansebis absoluturi Tanxebis TvalsazrisiT – sakanonmdeblo xelisuflebasTan momuSave dawesebulebebi (gaero-s ganviTarebis programa, evrokavSiri/evrokomisia, USAID (aSS-is ganviTarebis saagento) – es ukanaskneli umTavresad Tavisi kontraqtoris, „erovnul-demokratiuli institutis“ meSveobiT). aRniSvnis Rirsia is garemoeba, rom amgvari situacia sulac ar aris damaxasiaTebeli martooden saqarTvelosaTvis. mizezi imaSi mdgomareobs, rom saerTaSoriso dawesebulebaTa moqmedebis programebi da mandatebi am tipis daxmarebis aRmoCenisken aris mimarTuli. amis racionaluri dasabuTebsa demokratiis parlamentTan dakavSirebidan momdinareobs.

aRmasrulebeli Stosadmi daxmareba, rogorc regulaciuri reformisTvis xelSewyobis aspekti, ara marto uaRresad SezRudulia, aramed fragmentulic. ase magaliTad, im ramdenime dawesebulebis (umTavresad USAID-s kontraqtorebis, rogoricaa „saerTaSoriso ganviTarebis alternativebi“)

saqmianoba, romelTac aRmasrulebel xelisuflebasTan umuSaviaT, koncentrirebuli iyo SerCeul Tematur sferozebe (mag. energetikisa da wylis marTvaze), damxmare dawesebulebis specificidan gamomdinare. arc erTi dawesebuleba ar dakavebula regulaciuri reformiT mTlianobaSi, rom aRaraferi vTqvaT xelisuflebis aRmasrulebel da sakanonmdeblo StoebTan urTierTqmedebaze.

gaero-s ganviTarebis programa (UNDP)⁵³

gaero-s ganviTarebis programa mdgradi adamianuri ganviTarebisTvis xelSewyobis perspeqtiviT muSaobs, riTac aixsneba misi aqcenti grZelvadian, intensiuri dafinansebis teqniki daxmarebis programebze. gaero-s ganviTarebis programa gamodioda im debulebidan, rom saqarTvelos aklia adamianuri da instituciuri simZlavreebi, raTa swrafad moirgos da SeiTvisos moqmedebis politikis axali sistemebi, romlebic SesaZlebel gaxdida demokratiuli mmarTvelobis gaZlierebasa da moqalaqeta monawileobas ganviTarebis procesebSi, da amdenad, Tavis saparlamento daxmarebis proeqtebSi prioriteti instituciur simZlavreTa Seqmnas mianiWa.

gaero-s ganviTarebis programis parlamentis daxmarebaze mimarTul saqmianobaTa (romelic nawilobriv evrokavSirTan/evrokomisiasTan TanamSromlobiT xorcieldeba) saerTo mizania, gazardos saparlamento organoTa unari, awarmoon angariSvaldebulebaze dafuznebuli da efeqtiani saxelmwifo marTva. am saerTo miznis miRweva xdeba xelisuflebis aRmasrulebeli da sakanonmdeblo Stoebis gaumjobesebuli urTierTqmedebis, gadawyvetilebaTa miRebis gamWvirvalobis, politikis gansazRvris Taobaze dialogis gamarTvisa da sazogdoebis winase meti angariSvaldebulebis uzrunvelyofis gziT. proeqtis meTodologia prioritetis mowinave meTodologiasa da eleqtronul instrumentebis aniWebs. es moicavs qselebis Seqmnas da saxelmwifo mosamsaxureTaTvis Tanamedrove teqniki mowyobilobisa da programuli uzrunvelyofis miwodebas, da agreTve maTs profesiul momzadebas. calkeul RonisZiebaTa ricxvSi Sesulia: kanonSemoqmedebiTi procesis gaZliereba; parlamentis Sida organizaciis gaumjobeseba; saxelmwifo marTvis unar-Cvevebis srulyofa; dokumentebis brunvis marTvis procedurebis gaumjobeseba; uwebrivi „marTvis sainformacio sistemis“ Seqmna; parlamentarebisa da personalisTvis treningebis Catareba maT rolebTan da movaleobebTan, da agreTve profesiuli unar-Cvevebis ganviTarebasTan dakavSirebul sakiTxebze; „instruqtorTa instruqirebis“ programebis Catareba; saparlamento procesebis gamWvirvalobisa da gareSe zemoqmedebaze reagirebis unaris gazrda; angariSvaldebulebis gaumjobesebis mizniT saxelmwifo dawesebulebebis (ara marto parlamentis) uzrunvelyofa instrumentebiT, rogorc teqnologiis gadacemis, aseve codnis gadacemis TvalsazrisiT; Tanamonawileobis axali meqanizmebis Seqmna da instrumentebis SemuSaveba moqalaqetaTvis sajaro informaciisa da sainformacio qselebis ufro farTo xelmisawvdomobis gasaiobleblad da onlain reJimSi arsebul samTavrobo momsaxurebaTa da informaciis Sesaxeb sazogadoebis gaTviTcnobierebulobisTvis xelis Sewyoba; moqalaqeta saCivrebis/moTxovnebis aRnuxvis uzrunvelyofa da procesis msvlelobisTvis Tvalis devneba parlamentSi, premier-ministris ofisa da saqarTvelos erovnul biblioTekaSi ganlagebuli internet-punqtebisa da sajarod xelmisawvdomi terminalebis meSveobiT; parlaments, prezidentis administracias, premier-ministris aparats, iusticiis saministrosa da saqarTvelos erovnul biblioTekas Soris erToblivi eleqtronuli kavSirebis damyareba „saqalaqo kompiuteruli qselis“ (Tbilisis MAN) simZlavreTa gamoyenebiT; maTi uzrunvelyofa kompiuteruli teqnikiT, damxmare, saofise, media-, qseluri da specialuri mowyobilobiT; parlamentis internetiT aRWurva da misi veb-saitis simZlavris gazrda.

evropis kavSiri (EU)

evropis kavSiris daxmarebis strategia⁵⁴ saqarTveloSi efuZneba strategiul grZelvadian dainterebas

⁵³ „gaero-s ganviTarebis programa“ warmoadgens gaero-s organizacias, romlis saqmianobac gavniTarebis sakiTxebisadmia miZRvnili.

saqarTveloSi demokratiasa da sabazro ekonomikaze gadasvlis warmatebiT, gansakuTrebiT, gafarToebis Semdgomi periodis Suqze, romelmac samxreTi kavkasia evrokavSirs ufro dauaxlova, riTac am gadasvlis mniSvneloba gazarda. aqedan gamomdinareobs kanonis uzenaesobis da mmartVelobis xelSewyobis programis mier aqentis aReba kanonmdeblobis evropul standartebTan daaxloebaze.

evropis kavSiri saqarTvelos parlamentis reformas mxars uWers evropis komisiis egreT wodebuli „swrafi reagirebis meqanizmisa“ (RRM) da TACIS-is (dsT-is qveynebis teqniki daxmarebis programa) meSveobiT. amJamad mimdinare daxmarebis programebi SemuSavda 2004 wels evropis kavSiris mier organizebuli Sefasebis safuZvelze, romelmac gamoavlina 5 prioritetuli dargi, saxeldobr: (a) parlamentis profesionalizmisa da samuSao pirobebis gaumjobeseba; (b) parlamentis rolis gazrda aRmasrulebel xelisuflebase kontrolis mxriv; (g) evrokavSiris saintegracio politikasa da kanonmdeblobasTan mimarTebaSi parlamentis SesaZleblobaTa gazrdis xelSewyoba; (d) parlaments, samoqalaqo sazogadoebasa da interesTa jgufebis Soris urTierTobaTa gaumjobeseba; (e) nayofieri urTierTkavSiris damyareba saqarTvelos parlaments, evropis kavSiris wevr saxelmwifoTa parlamentebisa da evropis parlaments Soris. SefasebaSi gakeTda rigi rekomendaciebi parlamentisTvis daxmarebis aRmoCenis Taobaze CamoTvliT xuT dargSi.

erT-erTi proeqtia evropis kavSiris da gaero-s ganviTarebis programis erToblivi iniciativa (sadc gaero-s ganviTarebis programa kontraqtori/realizatori mxarea), romlis mizanicaa teqniki daxmarebis aRmoCena sakanonmdeblo xelisuflebis efeqturobisa da gamWvirvalobis gasazrdelad Semdegi meTodebis gamoyenebiT: (a) Sida da kanonSemoqmedebiTi procesebis ukeT organizeba da gamartiveba parlamentis farglebSi; (b) parlamentarebisa da personalis unar-Cvevebis gaumjobeseba Tanamedrove meTodologiisa da sainformacio da sakomunikacio teqnologiebis instrumentebis gamoyenebis mxriv, da agreTve (g) parlamentarebisa da personalis efeqturobisa da aqtiurobis gazrda parlamentis movaleobaTa sferoSi Semaval yvela dargSi, anu kontrolis, kanonSemoqmedebisa da moqalaqeta warmomadgenlobis dargebSi. 560 000 evros biujetis mqone proeqtma prioritetulad oTxi wamyvani dargi dasaxa: (a) ukeTesi infrastrukturis Seqmna gansakuTrebuli yuradRebis gamaxvilebiT sainformacio da sakomunikacio teqnologiebis instrumentebze; (b) Sida struqturebisa da procesebis gaumjobeseba, parlamentis saswavlo centris ganaxlebis CaTvliT; (g) ufro efeqturi kanonSemoqmedebiTi procesis danergva rolobis ganmartebiT, dokumenta brunvis gaumjobesebiTa da parlamentarebisa da personalisTvis sistemis arsis ukeT gagebiT, da agreTve internetis meSveobiT kanonproeqtebis sajaro ganxilvis intensificireba axal kanonproeqtebTan dakavSirebuli informacii gasavreleblad mediis gamoyeneba da kanonSemoqmedebiTi saqmianobis Tanamedrove, sainformacio da sakomunikacio teqnologiebze dafuZnebuli sistemis Seqmna; (d) sazogadoebasTan urTierTobisa da eleqtoratTan kavSirebis ganviTareba. infrastrukturis ganviTarebisen mimarTul RonisZiebaTa ricxvSi Sesulia kompiuteruli teqniki, damxmare, media-, saofise, qseluri mowyobilobis, saoperacio sistemebis, saofise, antivirusuli da sxva standartuli programuli uzrunvelyofis paketebis miwodeba da instalacia saxelmwifo dawesebulebaTa zemoxsnebuli beneficiarebisTvis, da agreTve parlamentisTvis erTiani „lokali kompiuteruli qselis“ (LAN) ganaxleba, parlamentis internet-momsaxurebis gaumjobeseba; axali veb-saitis daproeqtebis dasruleba da Seqmna da Tanamedrove sainformacio da sakomunikacio teqnologiebis instrumentTa gamoyenebisTvis xelis Sewyoba kanonSemoqmedebisa da kanonproeqtebis winaswari ganxilvis modernizacii mizniT. Sida struqturebisa da procesebis gaumjobesebisen mimarTuli RonisZiebani koncentrirebuli iyo parlamentis saswavlo centris ganaxlebase da ganaxlebuli saswavlo centris farTis gamoyenebase, sadac Rrmavdeba parlamentarebisa da personalis saoperacio codna da unar-Cvevebi maT warmomadgenlobiT, kanonSemoqmedebiT da makontrolbel rolobTan mimarTebaSi. garda amisa, Catarda procesis analizi, SemuSavda teqniki operaciebis Tanamimdevrobis axali sqemebi da Catarda samuSaoebi saorganizacio struqturis racionalizebis mizniT. kanonSemoqmedebiTi procesis

⁵⁴ 2003-2006 wlebis „qveyanaSi warmoebuli strategiis Sesaxeb dokumentis“ sruli teqsti SeiZleba inaxos misamarTze http://europa.eu.int/comm/external_relations/georgia/csp/georgia_csp_6.pdf (bolos nanaxia 2005 wlis 26 oqtombers).

modernizaciisTvis gamiznuli RonisZiebiani umTavresad mimarTuli iyo mcdelobaze, kanonSemoqmedebiTi procesis gasaumjobeseblad momxdariyo rolebis ganmarteba, dokumentTa brunvis racionalizacia da parlamentarebisa da personalisTvis sistemis arsis ukeT gageba; kanonproeqtebis Taobaze sajaro debatebisa da dialogis gaZliereba internetis meSveobiT, moqalaqeebisgan, samoqalaqo sazogadoebis organizaciebisgan da eqspertebisgan gamoxmaurebis miRebis institucionalizebuli SesaZleblobebis CaTvliT; axal kanonproeqtebTan dakavSirebuli informaciis gasavrceleblad mediis gamoyeneba da kanonSemoqmedebiTi saqmianobis Tanamedrove, sainformacio da sakomunikacio teqnologiebze dafuZnebuli sistemis Seqmna; da bolos, mTeli rigi RonisZiebebis yuradRebis centrSi iyo sazogadebasTan urTierTobis ganviTareba: parlamentSi stumrebis Sesvlis gaadvileba; parlamentis sazogadoebasTan urTierTobis, kanonSemoqmedebiT procesSi samoqalaqo sazogadoebis monawileobis donisa da Sesabamisi procedurebis gamWvirvalobis gaumjobeseba; personalis mier broSurebisa da bukletebis gamoSvebis organizeba, romlebSiC saparlamento struqturebi da procesebi iqneba axsnili; sazogadoebasTan da masmediasTan urTierTobis funqciaze pasuxismgebeli personalis profesiuli donis gazrda; Tanamedrove meTodebis, instrumentebisa da SromiTi eTikis danergva; da dasavleT saqarTveloSi (q. quTaisSi) sacdel-sanimoSo saparlamento regionaluri ofisis/biuros koncepciis SemuSaveba.

evropis kavSiris kidev erTi proeqtis (Rirebuleba 196 229 evro; dasrulda 2005 wlis maisSi; realizebuli iqna kontraqtორ „B&C iuropis“ mier) mizani iyo saqarTveloSi efeqtiani da profesiuli parlamentis ganviTarebisa da Camoyalibebis saqmeSi wvlilis Setana saqarTvelos parlamentarTaTvis evrokavSiris gadawyvetilebaTa miRebis procesisa da kanonebis ukeT gagebis meSveobiT, da agreTve saqarTvelos parlamentis sakontrolo da sakanonmdeblo SesaZleblobaTa gaumjobeseba evrokavSiris kanonmdeblobasTan daaxloebis qmediT da efeqtian procesTan mimarTebaSi. konkretul RonisZiebaTa ricxvSi Sedioda: (a) saorganizacio auditisa da reformis gegma saparlamento personalis, kvleviTi personalis CaTvliT, da parlamentarebis mier meTodologiis SesamuSaveblad evrokavSiris kanonmdeblobis efeqtiani monitoringis sawarmoebblad, risi mizanic qmediTi kontroli da kanonSemoqmedebaa; (b) konferenciis organizacia sakanonmdeblo procesis Temaze, da ufro konkretulad, evropul kanonmdeblobasTan daaxloebis Temaze, sakanonmdeblo da makontrolbeli moRvaweobis ufro zogad konteqstSi; (g) yvela etapze Semowmebis procesis sawarmoebeli gasagebi wesebisa da procedurebis SemuSaveba da maTi kodifikacia saxelmZRvaneloSi; (d) instruktorebis insturqtireba kanonproeqtebis Sedgenis dargSi, specialuri yuradRebis gamaxvilebiT evrokomisiis kanonmdeblobaze, umniSvnelovanesi terminebis leqsikonis Sedgenis CaTvliT; da (e) daCqarebuli, konsolidirebuli an delegirebuli kanonmdeblobis meTodebis SemuSaveba, sadac ki es SesaZlebelia.

garda amisa, evropis komisiამ (EC) daafinansa latvia-saqarTvelos saparlamento dawyvilebis proeqti. proeqtis, romlis Rirebulebac 149 170 evros Seadgenda, mTavari mimarTuleba iyo demokratiaze gadasvlisTvis mxaris daWera kavSir-urTierTobaTa da gamocdilebis gacvlis gaumjobesebis gziT. ufro konkretulad, proeqtis mizani iyo gamocdilebis gacvlisa da urTierTkavSiris organizeba msgavsi istoriuli gamocdilebis mqone, evrokavSiris wevri qveynis parlamentTan saqarTveloSi evrokomisiis kanonmdeblobasTan daaxloebis procesis mxardasaWerad, ZiriTad aqcentiT SesaZleblobaTa Seqmnaze da faseuli informaciis miRebaze latviisagan – yofili sabWoTa respublikidan evrokavSiris wevrad qcevis gamocdilebis mqone qveynisagan. ZiriTad RonisZiebaTa ricxvSi Sedioda: gundebis liderTa Sexvedrebi dainteresebul mxareebTan evropis komisiis farglebSi (2005 wlis Tebervali); gundis lideris mosamzadebeli vizitebi latviasa da saqarTveloSi (2005 wlis Tebervali); saswavlo turneebisa da seminaris organizeba evrokavSirTan daaxloeba/integraciis TvalsazrisiT latviis mier miRebuli gamocdilebis Temaze, sakiTxTan dakavSirebuli SemTxvevebis ganxilvaTa CaTvliT, latviasa da saqarTveloSi adgilobrivi personalis ayvana saswavlo turneebisa da seminaris organizebis mizniT (2005 wlis Tebervali); qarTveli dainteresebuli mxareebis (parlamentis spikeris, ori parlamentaris, saparlamento personalis ori wevrisa da adgilobrivi eqspertis) gasvliTi viziti latviis parlamentSi, seminaris CaTvliT (2005 wlis marti an aprili); latvieli dainteresebuli mxareebis (ori eqspertis, parlamentის Tavmjdomaris, evropis saqmeTa komitetის Tavmjdomarisa da kidev erTi parlamentaris) sapasuxo viziti saqarTveloSi (2005 wlis maisi); angariSebis Cabareba qarTveli da latvieli

dainteresebuli mxareebisaTvis, profesor-maswavleblebisTvis, samoqalaqo sazogadoebisTvis, evrokomisiis delegaciebisTvis, sxva donorebisTvis *da a.S.* (2005 wlis ivnisi); angariSebis wera da mokle, praqtikuli saxelmZRvanelos momzadeba evrokavSirTan daaxloebasTan dakavSirebuli sakiTxebis Taobaze qarTvel dainteresebul mxareTa mier da gundis lideris mier angariSis saboloo momzadeba rekomendaciis CaTvliT imis Taobaze, Tu rogor unda gagrZeldes partnioroba or parlaments Soris (2005 wlis ivnisi). garda amisa, Tavisi saparlamento mxardaWeris programis farglebSi da erovnul-demokratiul institutTan TanamSromlobiT, evrokomisiam Seadgina saxelmZRvanelo „kanonproeqtebis Sedgenis 7 principi“.

erovnul-demokratiuli instituti (NDI)⁵⁵

„erovnul demokratiuli institutis“ daxmarebis programa efuZneba NDI-s, rogorc umTavresad sakanonmdeblo organoebis mxardaWerisa da mravalpartiuli demokratiis da samoqalaqo sazogadoebis gaZlierebis gziT axali demokratiebis ganmtkicebaze fokusirebuli politikuri partiis institutis, xasiaTs. „erovnul demokratiul institut“ ar gaaCnia aRmasrulebel organoebTan muSaobis mandati. qveyanaSi NDI-s ofisis gamokiTxuli warmomadgenlebi aRiareben xelisuflebis yvela Stos reformis mniSvnelobas, magram saparlamento daxmarebas mainc sasargeblo samomavlo investiciad Tvlian, miuxedavad parlamentis amJamindelI faqtobrivi meorexarixxovani rolisa.

„erovnul demokratiuli institutis“ sakanonmdeblo gaZlierebis programa moicavs mTel rig RonisZiebebs, rogoricaa saparlamento internaturis programa (masSi monawileoba SeuZliaT universitetis axalkursdamTavrebulebs, visac xarisxi aqvs saxelmwifo mmarTvelobis an samarTalmcodneobis dargSi), romelic gafarTovdeba da staJiorebs fraqciebsac moumzadebs; Sid-asaparlamento urTierTkavSiri da urTierTkavSiri saqarTvelos centralur parlamentsa da aWaris uzenaes sabWos Soris; sazogadoebriobasTan kavSiris gaumjobeseba (mag. afinansebs saparlamento komitetebis mivlinebebs soflis regionebs) da urTierToba eleqtoratTan; sxvadasxva tipis treningebi parlamentarebisa da personalisTvis (mag. treningi regulaciuri zemoqmedebis analizis Temaze parlamentarebisTvis, treningi sakanonmdeblo aqtebis proeqtebis Sedgenis Temaze personalisTvis); da agreTve TanamSromlobs evropis komisiასTan saxelmZRvanelos „kanonproeqtebis Sedgenis 7 principi“ Sesaqmnelad. miuxedavad imisa, rom dedaqalaqSi regularulad imarTeba Sexvedrebi saerTaSoriso sazogadoebis warmomadgenlebTan, romlebec ganviTarebis dargSi moRvawe mTavari figurebi ikribebian, monawile dawesebulebebi ZiriTadad warmodgenilni arian qveynis direktorebiT, da ara samuSao donis personaliT, rac eWvqveS ayenebs am Sexvedrebis, rogorc saprogramo saqmianobis realuri koordinaciis forumis, statuss.

⁵⁵ saerTaSoriso saqmeTa erovnul-demokratiuli instituti (NDI) SeerTebuil Statebis arakomerციულ organizaciaa, romlis moRvaweobac mTels msoflioSi demokratiis gaZlierebasa da gavrcelabazea mimarTuli.

**danarTi 4. euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“
kanonSemoqmedebis reformisadmi mxardaWerasTan dakavSirebuli saqmianobis safuZveli**

gardamaval periodSi myof qveynebsi⁵⁶ maTi kanonmdeblobis xarisxisa da efeqturobis gaumjobesebisen mimarTul ZalixmevaTa mxardaWera iSviaTad da fragmentulad xdeboda, mas Tan axlda procesSi CarTul warmodgenaTa sxvadasxvavari gageba da am warmodgenebTan dakavSirebul moqmedebaTa farTo tipologia. cota ram Tu keTdeboda am ZalixmevaTa mxardaWera meTodebis TvalsazrisiT, Tumca amave dros mniSvelovani resursebi daeTmo kanonSemoqmedebaSi monawile institutebis gaZlierebas. yvelaze ufro yovlismomcveli mcdeloba, kritikulad Sefasebuliyo kanonproeqtebis Sedgenis arsebuli praqtikuli meTodebi specialurad SerCeul qveynebsi da gamovleniliyo kanonproeqtebis Sedgenis margulirebeli wesebis Seqmnisa da gadasinjvisas gasaTvaliswinebeli umTavresi sakiTxebi, gakeTda programa SIGMA-s⁵⁷ farglebSi, romelic warmoadgenda evropis kavSiris da „ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizaciis“ erTobliv iniciativas.⁵⁸ 1992 wels evrokavSiris wevrobis kandidat qveynebsi⁵⁹ Seqmnilma am programam gadawyvetilebaTa mimRebebsa da saxelmwifo administraciebs daxmareba gauwia „saxelmwifo mmarTvelobis sistemaTa“ modernizebisen mimarTul maT Zalixmevasi. am saerTo struqturis farglebSi, 1996 wels daiwo proeqti, romelic gamiznuli iyo qveynebis dasaxmareblad kanonproeqtebis Sedgenis maTi meTodologiisa da teqniki gaumjobesken.⁶⁰ kanonmdeblobis xarisxisa da efeqturobis gaumjobesebis mcdelobebs agreTve mxari dauWira, Tumca naklebi masStaburobiT, evropis sabWos „kanonSemoqmedebis proeqtma“.⁶¹

didi xnis ganmavlobaSi, euTo-s „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ mier daxmarebis gawevisas aqcenti keTdeboda konkretuli SemTxvevisTvis gankuTvnil konsultaciis gaweveze calkeul sakanonmdeblo aqtebTan dakavSirebiT maSin, rodesac maTi Sedgenisa da ganxilvis procesi mimdinareobda. amis keTebisas, „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisi“ kvlav da kvlav amCnevda, rom teqstebSi gamovlenili zogierTi naklovanebis mizezi sakanonmdeblo procesis marTvis an regulirebis meTodSi imaleboda. amitom kanonmdeblebs, warmatebulobis sxvadasxvavari xarisxiT, miecaT konkretuli rekomendaciebi, dakavSirebuli saproceduro sakiTxebTan, procesis ufro gamWvirvaled da yovlismomcvelad qcevisa Tu kanonmdeblobis realizaciis monitoringis meqanizmebis CaTvliT. gamocdilebam aCvena, rom yvelaze ufro efeqtiani kanonebi Sedegia iseTi sakanonmdeblo procesisa, romelic mTlianobaSi imarTeba, yovlismomcveli, erTgvarovani da Tanamimdevruli wesebis safuZvelze funqcionirebs da romlis drosac SesaZlebelia konsultaciebi maTTan, viszec sakanonmdeblo aqti zemoqmedebas moaxdens, an maTTan, vinc mis jerovan aRSrulebaze iqneba pasuxismgebeli. saxeze iyo aSkara aucilebloba, calkeul sakanonmdeblo aqtebze ufro Sors gaxedaT da gamoekiTxaT sakanonmdeblo procesSi monawile pirni, imisTvis raTa gamoCeniliyo calkeuli qveynis mTliani sakanonmdeblo procesis saerTo suraTi, procesSi CarTuli dawesebulebebis struqturisa da urTierTqmedebis CaTvliT. am Zalixmevisas saWiro

⁵⁶ termini „gardamaval periodSi myofi qveynebi“ aq zogadad ixmareba im qveynebis mimarT, romlebic politikuri da/an ekonomikuri transformaciis yovlismomcvel process gadian.

⁵⁷ SIGMA – mmarTvelobisa da menejmentis gaumjobesebis mxardaWera centralur da aRmosavleT evropaSi (*Support for Improvement in Governance and Management in Central and Eastern Europe*).

⁵⁸ meti informacia am programis Sesaxeb ix. misamarTze:

https://www.oecd.org/pages/0,2966,en_33638100_33638151_1_1_1_1_1,00.html (bolos nanaxia 2006 wlis 15 marts).

⁵⁹ im qveynebidan, romlebTanac SIGMA kanonSemoqmedebisa da regulaciuri marTvis sakiTxebze 1996 wlidan muSaobs, aTi qveyana amJamad evrokavSiris wevri saxelmwifo. 2001 wlidan es programa, evrokavSirTan SeTanxmebuli „stabilizaciisa da asociaciis procesis“ (SAP) farglebSi, exmareba dasavleTi balkaneTis qveynebs maTi saxelmwifo institutebisa da sistemebis SeqmnaSi.

⁶⁰ SIGMA-s dokumenti # 18, *kanonproeqtebis Sedgena da regulaciuri marTva centralur da aRmosavleT evropaSi* (1997) - „ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizacia“.

⁶¹ meti informacia am proeqtis Sesaxeb ix. misamarTze: http://www.coe.int/T/E/LegalAffairs/Legal_cooperation/Law_making/ (bolos nanaxia 2006 wlis 15 marts).

iyო gansakuTrebuli yuradReba dasTmoboda „sakanonmdeblo gamWvirvalobis“ koncefcias, romelic konkretulad moixsenieba euTo-s or umniSvnelovanes dokumentSi,⁶² da gaTvaliswinebuli yofiliyo rekomendaciebi Tu gansakuTrebuli interesebi, gamoTqmuli im ganxilvebisas, romelTac adgili hqonda euTo-s adamanuri ganzomilebis realizaciisadmi miZRvnil sxdomebze 2002, 2003 da 2004 wlebSi da agreTve 2004 wlis demokratiuli mmართველობისადმი მიZRვნილ ადამიანური ganzomilebis seminarze. am rekomendaciebidan gaxsenebis Rirsia Semdegni.⁶³

- a. garantirebuli unda iyos xelmisawvdomoba kanonebisa da sakanonmdeblo dokumentebis, pirveladi da meoradi sakanonmdeblo aqtebis, sasamarTlo dadgenilebebis, kanonproeqtebisa da sakanonmdeblo muSaobis programebis CaTvliT.
- b. sakanonmdeblo procedurebi Ria unda iyos sazogadoebisTvis.
- g. sakanonmdeblo gamWvirvalobas xeli unda Seewyos mmართველობის yvela doneze, adgilobrivi TviTmmართველობის CaTvliT.
- d. sajaro ganxilva sakanonmdeblo procesis ganuyofeli nawili unda iyos. rogorc sakanonmdeblo organoebi, aseve armasrule belis Sto, xels unda uwyobdes sajaro ganxilvas.
- e. saptarlamento procedurebi, komitetebis sxdomaTa CaTvliT, Ria unda iyos sazogadoebisTvis.
- v. oqmebi da Canawerebi srulad unda iyos xelmisawvdomi sazoga doebisTvis. am mizniT gamoyenebuli unda iqnes samkiTxvelo darbazebi da interneti.
- z. „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisis“ sakanonmdeblo daxmarebaze mimarTulma muSaobam meti yuradReba unda dauTmos Tanmxlebidadgomebsa da faqtorebs, romlebic gavlenas axdenen kanonebis momzadebisa da daproeqtebis xasiaTze, da meti mniSvneloba mianiWos arCevnebis garda sxva politikur procesebSi moqalaqeTa monawileobisTvis xelis Sewyobas.
- T. unda ganivrcos euTo-s mier sakanonmdeblo organoebTan warmoebuli muSaoba. unda SemuSavdes demokratiuli parlamentebis struqturTan, procedurebTan da praqtikul meTodebTan dakavSirebuli standartebis CamonaTvali.
- i. monawile saxelmwifoTa parlamentebSi demokratiuli praqtikis dasanergavad, euTo-m xeli unda Seuwyos saproceduro wesebisa da samarTlebrivi bazebis SemuSavebas.
- k. „demokratiuli institutebisa da adamianis uflebaTa ofisma“ daxmareba unda gauwios monawile saxelmwifoebis decentralizebuli saxelmwifo struqturis farglebSi kanonproeqtebis Sedgenis saqmeSi, gansakuTrebuli yuradRebis gamaxvilebiT adgilobrivi doneze sakiTxebis arSrulebadobis specifikaze.

⁶² „samarTlianobis im elementa ricxvSi, romlebic aucilebelia yvela adamanis Tandayolili Rirsebisa da Tanaswori da xelSeuvali uflebebis srulad gamosaxatavad, Sedis (...) sakanonmdeblo aqtebi, miRebuli sajaro-samarTlebrivi proceduris bolos, da samarTlebrivi normebi, romlebic gamoqveyndeba, rac maTi gamoyenebadobis pirobebi iqneba. es teqstebi xelmisawvdomi iqneba yvelasaTvis;“ (punqti 5.8, euTk-is adamanuri ganzomilebis sakiTxebisadmi miZRvnili konferenciis kopenhagenSi gamarTuli sxdomis dokumenti, 1990). „kanonmdebloba SemuSavebuli da miRebuli iqneba Sedgad Ria procesisa, romelic xalxis nebas asaxavs, uSualod, an maTi arCeuli warmomadgenlebis meSveobiT“ (punqti 18.1, euTk-is adamanuri ganzomilebis sakiTxebisadmi miZRvnili konferenciis moskovSi gamarTuli sxdomis dokumenti, 1991).

⁶³ es rekomendaciebi originaluri dokumentebidan aris amoRebuli.

Formatted: Indent: Left: 1.27 cm, Numbered + Level: 1 + Numbering Style: a, b, c, ... + Start at: 22 + Alignment: Left + Aligned at: 2.12 cm + Tab after: 2.75 cm + Indent at: 2.75 cm, Tabs: Not at 2.75 cm

Formatted: Indent: Left: 1.27 cm, Numbered + Level: 1 + Numbering Style: a, b, c, ... + Start at: 26 + Alignment: Left + Aligned at: 1.9 cm + Tab after: 2.54 cm + Indent at: 2.54 cm, Tabs: Not at 2.54 cm

Formatted: Indent: Left: 1.27 cm, Hanging: 0.63 cm, Numbered + Level: 1 + Numbering Style: A, B, C, ... + Start at: 20 + Alignment: Left + Aligned at: 2.07 cm + Tab after: 2.89 cm + Indent at: 2.89 cm, Tabs: Not at 2.89 cm

Formatted: Indent: Left: 1.59 cm, Outline numbered + Level: 3 + Numbering Style: i, ii, iii, ... + Start at: 1 + Alignment: Right + Aligned at: 3.49 cm + Tab after: 3.81 cm + Indent at: 3.81 cm, Tabs: Not at 3.81 cm

Formatted: Indent: Left: 1.27 cm, Numbered + Level: 1 + Numbering Style: a, b, c, ... + Start at: 11 + Alignment: Left + Aligned at: 1.9 cm + Tab after: 2.54 cm + Indent at: 2.54 cm, Tabs: Not at 2.54 cm

danarTi 5. „ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizaciis“ sakontrolo anketa saregulacio gadawyvetilebaTa miRebis procesisaTvis

„ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizaciis“ sabWos 1995 wlis 9 marts miRebuli rekomendacia

Semdegi aTi kiTxva saregulacio gadawyvetilebaTa Sesaxeb asaxavs karg gadawyvetilebaTa miRebis principebs, romlebic „ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizaciis“ qveynebSi gamoyeneba samTavrobo regulaciis efeqturobisa da qmediTobis gasaumjobeseblad dadgenilebaTa samarTlebrivi da faqtobrivi safuZvlis ganaxlebiT, SesaZlo variantebis naTelyofiT, oficialur pirTaTvis daxmarebis aRmoCeniT ukeTesi gadawyvetilebebis miRebaSi, gadawyvetilebaTa miRebis ufro mowesrigebuli da prognozirebadi procesebis danergviT, moZvelebuli da araucilebeli wesebis gamovleniT da mTavrobis moqmedebaTa gamWvirvalobis gazrdiT. magram maTi gamoyeneba unda moxdes regulaciuri marTvis ufro farTo sistemis farglebSi, romelic moicavs iseT elementeb, rogorebicaa informaciis Segroveba da analizi, sakonsultacio procesebi da arsebuli wesebis sistematuri Sefaseba.

1. sworad aris Tu ara gansazRvruli problema?

gadasaWreli problema zustad unda iyos formulirebuli, misi masStabis damadasturebeli aSkara sabuTis moyvaniT da misi wamoWris mizezis ganmartebiT (zegavlenis ganmcdel subieqTa stimulebis axsniT).

2. gamarTlebulia Tu ara mTavrobis moqmedeba?

mTavrobis Careva unda efuZnebodes imis damadasturebel aSkara sabuTs, rom mTavrobis

moqmedeba gamarTlebulia problemis xasiaTis, moqmedebis savaraudo sargeblanobisa da xarjebis (mTavrobis qmediTobis realisturi Sefasebis safuZvelze) da problemis mogvarebis alternatiuli meqanizmebis gaTvaliswinebiT.

3. aris Tu ara regulacia mTavrobis moqmedebis saukeTeso forma?

regulatorebma, regulaciis procesis adreul etapze, saTanado informirebulobis safuZvelze erTmaneTs unda Seadaron sxvadasxva regulaciuri da araregulaciuri instrumentebi, iseTi Sesabamisi sakiTxebis mxedvelobaSi miRebiT, rogoricaa xarjebi, sargeblanoba, distribuciuli Sedegebi da administraciuli moTxovnebi.

4. arsebobs Tu ara regulaciis samarTlebrivi baza?

regulaciuri procesebi imgvarad unda iyos struqturirebuli, rom regulaciuri gadawyvetilebebi mkacrad icavdes „kanonis uznaesobas“; anu, aSkarad unda arsebobdes imis uzrunvelyofis movaleoba, rom yvela saregulacio dadgenileba sanqcionirebuli iqneba ufro maRali donis dadgenilebebiT da SesabamisobaSi iqneba xelSekrulebis mixedviT nakisr valdebulebebTan da Seesatyviseba iseT Sesabamis samarTlebriv principebs, rogoricaa ueWveloba, proporciuloba da gamoyenebadi saproceduro moTxovnebi.

5. mTavrobis ra done (an doneebi) aris Sesafetisi amgvარი moqmedebis gansaxorcieblad?

regulatorebma unda airCion, mTavrobis romeli done iqneba yvelaze ufro Sesafetisi moqmedebis gansaxorcieblad, an, Tuki procesSi ramdenime donea CarTuli, unda SeimuSaon mTavrobis doneTa Soris efeqturi koordinaciis sistemebi.

Formatted: Indent: Left: -0.8 cm, Hanging: 0.48 cm, Outline numbered + Level: 1 + Numbering Style: 1, 2, 3, ... + Start at: 1 + Alignment: Left + Aligned at: -0.8 cm + Tab after: -0.2 cm + Indent at: -0.8 cm

6. amarTlebs Tu ara regulaciis sargeblanoba mis danaxarjebis?

regulatorebma unda Seafason TiToeuli saregulacio winadadebisa da realuri alternativis mTliani savaraudo xarjebi da sargeblanoba da am Sefasebis monacemebi, xelmisawvdomi formatiT, gadawyvetilebaTa mimRebebs unda gaacnon. mTavrobis moqmedebis xarjebi gamarTlebuli unda iqnes misi sargeblanobiT, sanam moqmedeba ganxorcielebodes.

7. gamWvirvalea Tu ara Sedegebis distribucia sazogadoebaSi?

imdenad, ramdenadac mTavrobis Careva gavlenas axdens distribuciul da samarTlianobis Rirebulebebze, regulatorebma unda uzrunvelyon sxvadasxva socialur jgufebSi regulaciuri xarjebisa da sargeblanobis gamWvirvaloba.

8. aris Tu ara saregulacio zoma naTeli, Tanamimdevruli, gasagebi da mosargebleTaTvis xelmisawvdomi?

regulatorebma unda Seafason, gaigeben Tu ara wesebs isini, vinc, savaraudod, maTiT isargeblebs da am mizniT zomebi unda miiRon imis uzrunvelsayofad, rom wesebis teqsti da struqtura rac SeiZleba gasagebi iyos.

Formatted: Indent: Left: -0.8 cm, Hanging: 0.48 cm, Outline numbered + Level: 1 + Numbering Style: 1, 2, 3, ... + Start at: 1 + Alignment: Left + Aligned at: -0.8 cm + Tab after: -0.2 cm + Indent at: -0.8 cm, Tabs: 0 cm, List tab + Not at: 0.63 cm

9. hqonda Tu ara yvela dainterebul mxares sakuTari mosazrebebis gamoTqmის SesaZlebloba?

saregulacio dadgenilebebi Riad da gamWvirvaled unda SemuSavdes, ris drosac iarsebebs saTanado procedurebi, romlebic sakuTari wvlilis Setanis saSualebas miscems iseT dainterebul mxareebis, rogoricicaa zegavlenis ganmcdeli sawarmoebi da profesiuli kavSirebi, sxva interesTa jgufebi, an mTavrobis sxva doneebi.

Formatted: Indent: Left: -0.8 cm, Hanging: 0.48 cm, Outline numbered + Level: 1 + Numbering Style: 1, 2, 3, ... + Start at: 1 + Alignment: Left + Aligned at: -0.8 cm + Tab after: -0.2 cm + Indent at: -0.8 cm

10. rogor iqneba miRweuli Sesruleba?

regulatorebma unda Seafason stimulebi da dawesebulebebi, romelTa meSveobiTac saregulacio zoma ZalaSi Seva, da unda SeimuSaon realizaciis mgrZnobiare strategiebi, romlebic maT saukeTeso gamoyenebas uzrunvelyofen.

[teqstis dasasruli]